

TOIMINTAKERTOMUS JA TILINPÄÄTÖS VUODELTA 2022

Sisällys

1. Sovatek-säätiön toiminta 2022	3
2. Päihdepalvelut	4
2.1. Päihdelääketieteen poliklinikka	4
2.2. Päihdelääketieteen osasto ja Selviämisasema	14
3. Työvalmennus	17
4. Järjestölähtöinen toiminta	24
5. Talous	26

1. Sovatek-säätiön toiminta 2022

Sovatek-säätiö on päihdelääketieteen ja psykososiaalisen kuntoutuksen, työvalmennuksen ja järjestötoiminnan asiantuntija- ja yhteistoimintaorganisaatio. Säätiö keskittyy erilaisten riippuvuus- ja mielenterveysongelmien ehkäisyyn ja hoitoon, osallisuuden vahvistamiseen, työ- ja toimintakyvyn sekä työllistymisen edistämiseen. Säätiön palvelutuotanto on muuttunut yhä enemmän päihdelääketieteen erityistason hoito-, tutkimus- ja kuntoutuspalveluihin ja työllisyydenhoidon sosiaalisen kuntoutuksen monialaisiin palveluihin. Järjestölähtöisessä toiminnassa on vahvistettu vertaistoimintaa.

Säätiön säännöt uudistettiin vuoden 2021 aikana. Uusien sääntöjen mukaisesti säätiön hallinnollisina eliminä ovat hallitus ja toimitusjohtaja. Hallitukseen kuuluu kolmesta seitsemään jäsentä. Hallituksen puheenjohtajana toimi Muuramen kunnan palvelujohtaja Simo Oksanen.

Säätiö toimii aktiivisena asiantuntija- ja kehittämisorganisaationa maakunnallisissa ja valtakunnallisissa verkostoissa ja työryhmissä. Säätiö on edustettuna useissa toimialojemme asiantuntijatyöryhmissä ja foorumeissa. Toimitusjohtajalla on sidonnaisuudet seuraavissa organisaatioissa: hallituksen puheenjohtaja Green Care Keskus Könkkölä ry, hallituksen varapuheenjohtaja Sociala Oy, valtuuskunnan jäsen A-klinikkasäätiö, hallituksen varajäsen Keski Suomen Yhteisöjen tuki KYT ry ja hallituksen varajäsen Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry.

Säätiö ei ole antanut Säätiölain 1 luvun 8 § mukaiselle lähipiirille avustuksia ja muita osittain tai kokonaan vastikkeettomia taloudellisia etuja. Säätiöllä ei myöskään ole em. lähipiirin kanssa tilinpäätöksessä esitettyjen luottamustoimesta maksettujen korvausten lisäksi muita taloudellisia toimia.

Toimintaympäristössä tapahtui isoja ja merkittäviä muutoksia. Säätiön kohderyhmien tilanne ei ainakaan ole helpottunut viimeisten vuosien aikana. Alkoholit aiheuttaa Suomessa vuosittain vähintään 46 000 sairaalakäyntiä ja 93 000 alkoholisairauksista johtuvaa hoitovuorokautta. Alkoholinkäyttö on yhä useammin pääsyyntä tai vähintään merkittävänä taustasyynä terveydenhuollon vastaanotto- ja hoitokäynneillä. Huumekuolemien määrä on kasvussa. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2021 kuoli huumeaineisiin 287 henkilöä, mikä on 29 enemmän kuin edellisenä vuonna. Huumekuolemia oli vuonna 2021 enemmän kuin kertaakaan mittaushistorian aikana eli vuodesta 2006. Onnettomuustutkimuskeskus aloittaakin vuonna 2023 tutkimuksen alle 25-vuotiaiden huumekuolemista, koska nuorten huumekuolemien määrä on kasvanut voimakkaasti viime vuosina ja Suomi on nuorten huumekuolemien kärkimaita Euroopassa. Huumeisiin menehtyy vuosittain myös alaikäisiä lapsia.

Toimintavuosi 2022 jatkui edellisen vuoden tapaan hyvin epävarmoissa tulevaisuuden näkymissä. Jyväskylän kaupunki valmisteli pitkälle syksyyn asti päihdepalvelujen kilpailutusta, mutta päättyi lopulta siirtämään sen tulevan hyvinvointialueen toteutettavaksi. Kaikki palvelusopimukset siirtyivät siten kaupungilta hyvinvointialueelle, ja palvelutuotanto jatkuu aiemmilla sopimuksilla ainakin vuoden 2023 ajan. On oletettavaa, että päihdepalvelujen lisäksi hyvinvointialue valmistelee myös sosiaalihuoltolain ja kuntouttavan työtoiminnan palvelujen kilpailutusta vuoden 2023 aikana. Vuoden 2022 lopulla ja vuoden 2023 alussa nykyisiin palvelusopimuksiin saatiin neuvoteltua sopimusten mukaiset pienet indeksikorotukset. Korotuksista huolimatta, eivät ne kata vuodelle 2023 kohdistuvia palkankorotuksia eikä muita indeksikorotuksia, jotka vaikuttavat palvelujen tuottamiseen.

Toimintakertomuksessa on hyvin laajalti ja yksityiskohtaisesti kuvattu eri toimialoilla tavoiteltuja ja toteutuneita tuloksia ja toimintaa. Tämä sen vuoksi, että nykyisessä hyvin epäselvässä toi-

mintaympäristössä on tärkeää kuvata Sovatek-säätiön laaja-alaista, erikoistunutta ja monipuolista toimintaa ajatellen vaikkapa tulevia hankintaprosesseja. Hyvinvointialueen uusien vastuuhenkilöiden on hyvä saada yksityiskohtainen käsitys siitä, mitä säätiö tekee ja millaisia palveluita se tuottaa. Avustusten osalta vuosi 2022 oli erinomainen. Säätiö haki ja sai paljon erilaisia avustuksia ja niiden osuus koko säätiön liikevaihdosta on noussut vuosien aikana. Joillakin suorilla valtion avustuksilla, kuten Äitinä yhdessä hankkeella on katettu merkittävästi palvelutuotannon kuluja. Valtaosa avustuksista on kuitenkin sellaisia, joita ei kuulu eikä voida käyttää palvelutuotannon subventoimiseen.

2. Päihdepalvelut

Sovatek-säätiön päihdehuollon erityispalveluja tuotetaan yksityisen terveydenhuollon sairaala toimintavaluilla. Tämä tarkoittaa tarkkaan mitoitettua henkilöstörakennetta ja mitoitusta eri palveluissa. Toimiluvat mahdollistavat erikoissairaanhoidotason päihdelääketieteen palvelujen tuottamisen. Terveydenhuollon palveluista vastaavana ylilääkärinä toimii psykiatrian erikoislääkäri, jolla on myös päihdelääketieteen erityispätevyys. Viimeisten vuosien aikana on sekä asiakaskunnassa tapahtuneiden muutosten, että hoito- ja palveluketjujen uudistusten myötä korostunut päihdelääketieteellinen ja päihdepsykiatrinen asema ja rooli.

2.1. Päihdelääketieteen poliklinikka

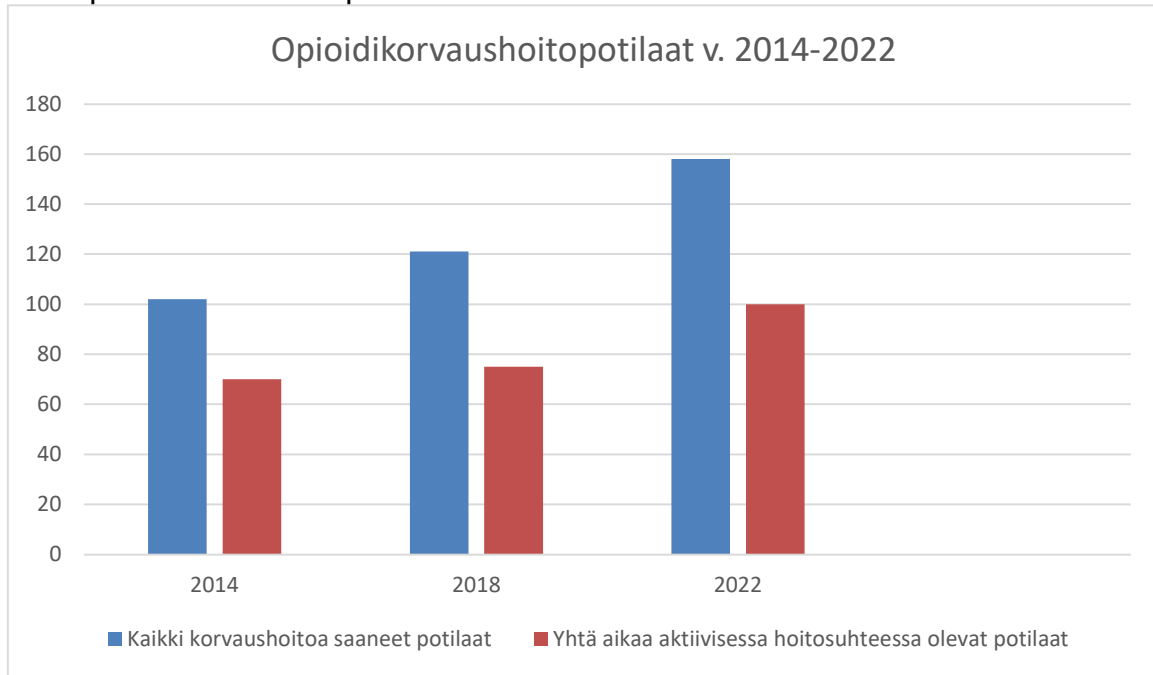
Poliklinikan toiminnot ja asiakasmäärät

Päihdelääketieteen poliklinikan toiminta koostui vuonna 2022 erityistason päihdelääketieteen avohoidollisista palveluista ja perustasolle lukeutuvista terveysneuvontapalveluista. Palveluihin sisältyi aiempien vuosien mukaisesti hoidon- ja palveluntarpeen arviointi, hoitosuhdetyöskentely ja asiakkaiden arjen ja elämänhallinnan tukeminen. Työskentelymenetelmät vaihtelivat asiakkaan tilanteen mukaan varhaisvaiheen motivointityöskentelystä pitkäkestoiseen psykososiaaliseen kuntoutukseen. Viime vuosien toiminnallisten ja rakenteellisten muutosten jälkeen poliklinikan toiminta on vakiintunut ja perustehtävä selkiytynyt, mikä on mahdollistanut suunnitelmallista kehittämistyötä ydinprosessien osalta, keskeisimpänä näistä opioidikorvaushoidon prosessin tarkastelu ja uudelleen jäsentely.

Poliklinikalla asioi vuoden 2022 aikana yhteensä 640 eri asiakasta (571 Jyväskylä + 69 muut kunnat). Käyntejä oli yhteensä 22 332, edellisvuoteen nähden sekä asiakkaiden että käyntien määrässä oli kasvua lähes 7 %. Asiakasmäärässä oli 4,4 %:n kasvu jo vuosien 2020 ja 2021 välillä. Terveysneuvonta Visiitissä asioi vuoden 2022 aikana yhteensä 663 eri asiakasta, valtaosa asioinneista (n. 68 %) toteutui VisiittiAutossa. Yhteensä Päihdelääketieteen poliklinikan palveluita käytti v. 2022 1303 eri asiakasta. Sekä poliklinikan että terveysneuvontapalveluiden asiakkaista 43 % oli 18–30-vuotiaita.

Vuodelle 2022 laaditun toimintasuunnitelman mukaisesti asiakasryhmissä korostui vaikeasti päihdehäiriöiset kaksoisdiagnoosipotilaat ja opioidiriippuvaisten korvaushoitopotilaat. Pitkäkestoiseen lääkkeettömään riippuvuuskuntoutukseen ei juurikaan ohjautunut asiakkaita, mutta osastovieroitukseen ja opioidikorvaushoittoon suuntautuvien asiakkaiden hoidon tarve lisääntyi. Opioidikorvaushoidossa olevien asiakkaiden määrä on valtakunnallisesti kasvanut STM:n muistioloennoksen 18.1.2023 mukaan vuosien 2015–2021 aikana yli nelinkertaiseksi. Siitä huolimatta on arvioitu, että opioidikorvaushoidon kattavuus on Suomessa heikompi kuin EU-maissa yleensä, ja hoidon saatavuutta tulisi edelleen parantaa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023). Päihdelääketieteen poliklinikalla asioi opioidikorvaushoidossa olevia potilaita v. 2022 158 eri henkilöä, ja aktiivisessa hoitosuhteessa oli vuoden lopussa 100 asiakasta. Tammikuun 2023 aikana aloitettiin hoito kuudelle uudelle potilaalle, ja hoidon tarpeen arvioprosessin eri vaiheissa on lisäksi 18 eri henkilöä.

Kaavio 1: Opioidikorvaushoitopotilaat v. 2014–2022

Opioidikorvaushoidon piirissä olleiden potilaiden määrä on kasvanut vuosittain, ja määrän arvioidaan lisääntyvän valtakunnallisten suositusten mukaisesti. Keski-Suomen alueella opioidikorvaushoidon piirissä on verraten vähän asiakkaita. Vuoden 2020 alussa tehdyn poikkileikkauksellisen tutkimuksen mukaan (Partanen ym 2022) Keski-Suomen sairaanhoitopiirin alueella oli 106 korvaushoitopotilasta, kun väestöpohjaltaan samansuuruisen (n. 210 000–250 000 as.) sairaanhoitopiirin alueella (Päijät-Häme, Pohjois-Savo, Satakunta) opioidikorvaushoidossa oli ka. 200 potilasta /shp. Hyvinvointialueiden aloitettua toimintansa vuodenvaihteessa 2023 on odotettavissa, että myös Keski-Suomen alueella opioidikorvaushoitoprosessit yhdenmukaistuvat, ja Sovatek-säätiön tuleviin palveluihin vaikuttanee oleellisesti se, millä tavoin palvelu tullaan jatkossa organisoimaan.

Osaston 351 hoitajaksosta 165 oli poliklinikan hoidon tarpeen arvion kautta toteutuneita suunniteltuja vieroitus- / korvaushoidon aloitusjaksoja. Poliklinikan hoidon tarpeen arviot koostuvat 1–3 hoitajakäynnistä ja lääkärin avohoidollisesta osastohoidon suunnittelukäynnistä, joiden aikana laaditaan asiakkaan kanssa alustava hoitosuunnitelma, joka täydentyy osastohoidon aikana. Opioidikorvaushoidon arviointiprosessissa on mukana moniammatillinen työryhmä, joka selvittää asiakkaan kokonaistilanteen riittävällä laajuudella asiakkaan tarpeiden mukaisesti.

Vuonna 2022 Sovatekin päihdepalveluissa toteutettiin edelleen jyvaskyläläisten osalta huumausaine-ehtoiset ja ammattiautoilijoiden poliisin vaatimat ajoterveyssurannat. Ajoterveyssurannassa oli yhteensä 153 eri asiakasta, joista 147 oli jyvaskyläläisiä. Määrä on kasvanut edellisvuodesta n. 10 henkilöllä, ja ajoterveyssurantaan on muodostunut jatkuva jono. Ajoterveyden arviointi- ja seurantajakso painottuu mahdollisen päihderiippuvuuden tutkimiseen, eikä ole varsinaista päihdehoitoa. Ajoterveyssurantaan liittyvien käyntien osuus kaikista poliklinikan käynneistä on alle 5 %.

Ryhmämuotoisista palveluista toteutui v. 2022 ongelmapelaajien ryhmämuotoiseen hoitoon painottuva Pelikuntoutumiskurssi, Potkua korvaushoitoon –ryhmä, sekä itsemurhien ehkäisyhankkeen kautta toteutettu Mukana elämässä -vertaistukiryhmä. Avot-ryhmän toiminta oli siirretty edellisvuonna vertaistoimintakeskus Asema 78:n tiloihin, ja ryhmän asiakkaiden itseohjautuvuus lisääntyi siinä määrin, että ammattilaisohjattu ryhmä päätti toimintansa, ja ryhmä siirtyi vertaisvetoiseksi A-killan tiloihin. Ryhmätoiminnot jäivät aiempia vuosia pienemmiksi joutuessaan osittain vertaistoimintojen roolin painottumisesta (pidemmälle kuntoutuneet asiakkaat) ja

osittain esiharkinta- ja muutosvaiheen asiakkaiden palveluiden painottumisesta yksilölliseen hoitosuhdetyöskentelyyn. Myös poliklinikan niukentunut henkilöstöresurssi on osaltaan vaikuttanut ryhmätoimintojen vähenemiseen.

Poliklinikan osatoiminnot

Apua-ajoissa hanke

Etelä-Savon ja Keski-Suomen alueella itsemurhakuolleisuus on muuta maata korkeampaa ja tähän pyrittiin vaikuttamaan Apua Ajoissa! -hankkeen myötä. Hanke muodostuu kahdesta laajasta osaprojektista, jossa ensimmäisen osaprojektin tarkoituksena on kehittää itsemurhavaarassa olevien, itsemurhaa yrittäneiden tai itsemurhan tehneiden läheisten palveluja. Toisen osaprojektin tarkoituksena on vaikuttaa alueen väestön sekä ammattilaisten asenteisiin ja toimintatapoihin sekä tukea yhteisöllisyyttä ja yhteistä vastuuta. Hanketta rahoittaa STM. Hanke on alkanut vuonna 2021 ja alun perin sen oli tarkoitus jatkua vuoden 2022 loppuun saakka. Hankkeen osalta tehtiin kuitenkin hakemus hankkeen jatkamiselle vuoden 2023 puolelle, jonka perusteella hanke myös sai myönteisen valtionavustuspäätöksen 30.6.2023 asti, mikä tarkoittaa hankkeen jatkoa siihen asti.

Hanketta toteuttaa: Etelä-Savon hyvinvointialue Essote, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri, Jyväskylän kaupunki, Sovatek –säätö, Kriisikeskus Mobile ja Mikkelin kriisikeskus. Vuoden 2023 alusta Essoten ja Keski-Suomen sairaanhoitopiirin osalta hankevastuu tulee siirtymään alueidensa hyvinvointialueille.

Hankkeen tavoitteet:

Osaprojekti 1, tavoitteet: Implementoidaan ”Itsemurhien ehkäisy ja itsemurhaa yrittäneen hoito” - käypä hoitosuositus terveydenhuollossa ja soveltuvien osien sosiaalihuollossa, järjestösektorilla, koulu- ja oppilashuollossa sekä ed. mainittujen toimintojen johtamisessa. Itsemurhaa yrittäneiden hoito on aktiivisesta ja viiveetöntä sekä arviointi on systemaattista. Omaiset ja läheiset huomioidaan kaikessa kehittämistyössä.

Osaprojekti 2, tavoitteet: Itsemurhaan liittyvä stigma vähenee. Yleinen tietoisuus itsemurhia ehkäisevistä tekijöistä ja itsemurhavaarassa olevien henkilöiden palveluista lisääntyy väestössä. Itsemurha-ajatuksiin puuttuminen on jokaisen asia! Jalkautetaan periaate: ”Aavista, puutu ja uskalla auttaa”. Perheissä, joissa on tapahtunut itsemurha tai itsemurhayritys, otetaan Lapset puheeksi - menetelmä systemaattiseen käyttöön.

Sovatek-säätöillä hanketta toteutti vuonna 2022 neljä hanketyöntekijää osa-aikaisesti. Sovatek-säätöille on määritelty vastuualueet seuraavasti: Itsemurhariskissä olevien ja itsemurhaa yrittäneiden päihdehäiriöisten hoidon ja hoitoketjun kehittäminen, stigmat vähentäminen ko. riskiryhmässä, vertaistoiminnan kehittäminen.

Tehdyt toimet tavoitteiden saavuttamiseksi: Stigman vähentämiseksi vuoden 2022 aikana tuotettiin vuonna 2021 suunnitellun Podcast-sarjan liittyvä varsinainen sisältö haastatteluineen ja kuvauksineen ja tuotettu materiaali julkaistiin Apua Ajoissa! - hankkeen viestinnän kautta.

Vertaistoiminnan kehittämiseksi suunniteltiin ja toteutettiin Mukana-elämässä vertaistukiryhmä korkeassa itsemurhavaarassa oleville asiakkaille ja se toteutettiin pilottikokeiluna vertaistoimintakeskus Asema-78 tiloissa alkuvuodesta 2022. Pilottiryhmän kokemukset olivat positiivisia. Vertaistoiminnan kehittämistä jatkettiin vuoden 2022 aikana ja hankkeen tiimoilta päätettiin suunnitella ja järjestää uusi Mukana-elämässä vertaistukiryhmä kohderyhmän asiakkaille ja juurruttaa toiminta myös osaksi vertaistoimintakeskus Asema-78 toimintaa. Uusi päivitetty ryhmä tullaan järjestämään vuoden 2023 keväällä. Itsetuhoisten henkilöiden läheisten tuen

tarpeeseen vuoden 2022 lopussa aloitettiin myös suunnittelemaan verkkomuotoista vertaistukiryhmää yhdessä Oma-KS palvelun kanssa.

Sovatek-säätiön sisäisten asiakasprosessien suhteen hankkeen tiimoilta suunniteltiin vuoden 2022 aikana jokaiselle toimintayksilölle hankkeen mukaiset tavoitteet mm. itsemurhariskin tunnistamiseksi, itsetuhoisuuden puheeksi oton sekä palveluohjauksen osalta. Vuoden 2022 aikana näiden tavoitteiden mukaisen toiminnan juurruttamiseksi aloitettiin yksikkökohtainen juurruttamistyö mikä jatkuu vuoden 2023 puolelle asti.

Sovatek-säätiö kehitti vuonna 2022 hankkeessa myös mm. itsetuhoisen henkilön ja itsetuhoisen henkilön läheisen kohtaamisen manuaaleja sekä itsemurhaa yrittäneen potilaan palveluketjua yhdessä muiden hanketyöntekijöiden kanssa, joiden juurruttamistyö palveluihin jatkuu vuoden 2023 puolella.

Terveysneuvonta Visiitti

Sovatek-säätiö tuotti aiempien vuosien mukaisesti terveysneuvontapalveluita jyvaskyläläisille ja Jyväskylässä käyville muiden kuntien asiakkaille Jyväskylän kaupungin kanssa solmitulla toistaiseksi voimassa olevalla hankintasopimuksella. Sovatek-säätiön tarjoamissa terveysneuvontapalveluissa asiakkaalla on mahdollisuus vaihtaa käytetyt ruiskut ja neulat sekä muut käytövälineet puhtaisiin ja testauttaa C-hepatiitti- sekä HIV-vasta-aineet pikatestillä sormenpäve-rinäytteestä. Lisäksi on mahdollisuus saada laboratoriolähete klamydia-, tippuri- ja kuppa-vasta-ainetesteihin. Visiitistä saa myös ilmaisia kondomeja, liukuvoidetta ja raskaustestejä. Terveysneuvontapalveluissa on mahdollisuus puhdistuttaa pieniä haavoja, sekä saada tietoa ja ohjausta mm. terveydenhoitoon, tartuntatauteihin ja hoitopaikkoihin liittyvissä asioissa. Lisäksi asiakkailta on mahdollisuus saada rokotesuoja A- ja B-hepatiittia vastaan, sekä kausi-influenssarokotus.

Vuonna 2022 palaututtiin korona-ajan rajoitteista, mikä näkyi pikatestaustoiminnan vilkastumisena ja loppuvuotta kohti myös asiakkaiden viipymisellä liikkuvassa palvelussa, jolloin palveluohjauksen mahdollisuudet lisääntyivät. Keskustan uusi pysäkki palvelukeskus Hanskan läheisyydessä muuttui jokaviikkoiseksi ja asiakkaat löysivät pysäkin nopeasti. Uudella pysäkillä saatiin onnistuneesti jaettua Tourulan suurta asiakasmäärää ja rauhoitettua kyseistä pysäkkiä. Elokuussa 2022 ideoitiin käyntejä Katulähetyksen Ensiaskel-yksikköön, sillä yksikön asukkaiden suuri pistovälineiden tarve oli noussut esiin Tukialuksen jalkautumisissa. Yhdessä Katulähetyksen työntekijöiden kanssa päädyttiin käynnistämään syksyn mittainen kokeilu pysäkestä kahden viikon välein. Kokeilu poiki yhteensä huimat 79 käyntiä, joiden tuloksena VisiittiAutolle palautui 9050 kpl käytettyjä pistovälineitä ja vaihdossa jaettiin 10 760 kpl puhtaita. Yksikön asukkaille saatiin lisäksi jalkautettua tietoa pistovälineiden oikeaoppisesta säilyttämisestä ja hävittämisestä. Suuren suosion vuoksi VisiittiAuton säännölliseen reittiakatauluun lisättiin vuodelle 2023 jokaviikkoinen pysäkki Ensiaskel-yksikön läheisyyteen. VisiittiAuto oli paikalla ja avoinna asiakkaille sekä ammattilaisille myös Asunnottomien yössä lokakuussa.

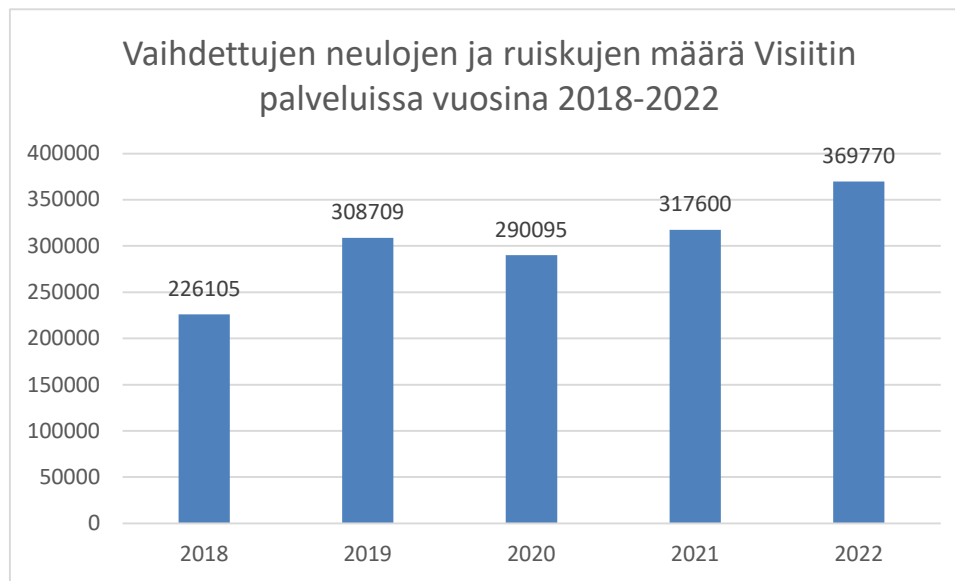
Keväällä Keltinmäen alueseurakunnan, Keltinmäen ja Myllyjärven asukasyhdistys ry:n, Jyväskylän Katulähetyksen sekä Tukialus-hankkeen kanssa yhdessä aiemmin järjestetty tapahtuma sai jatkoa, kun Visiitti ja Tukialus jalkautuivat yhdessä muutamana iltapäivänä Myllyjärven asumisyksikön alueelle. Toukokuun lopussa palvelukeskus Hanska ja Jyväskylän kaupungin Kortteliklubi järjestivät kaikille kaupunkilaisille avoimen keskustelutilaisuuden hyvän kohtaamisen teemalla, mihin myös Visiitin työpari osallistui.

Ehkäisy- ja perhesuunnitteluneuvolan kanssa luotu oikopolku ehkäisykapselin asennukseen kehittyi edelleen ja Visiitin sairaanhoitajat saivat suoran ajanvarausoikeuden neuvolan kirjalle, mikä helpotti entisestään asiakkaiden ohjaamista palveluun. Marraskuussa 2022 vaikeasti päihdehäiriöisten asiakkaiden ehkäisy muuttui maksuttomaksi kehitystyöhön osallistuneiden kaupungin työntekijöiden esityksen ansiosta.

Terveysneuvonnan tilastoja

Terveysneuvontakäyntejä vuonna 2022 Visiitin peruspalveluissa (VisiittiPiste ja VisiittiAuton säännöllinen reittiakataulu) oli 1982 kappaletta. Käyntien määrä Visiitin palveluissa kasvoi 11,8 prosenttia pariin edeltävään vuoteen verrattuna. Vuoteen 2018 verrattuna kasvua on 61,4 prosenttia. Käynneistä 67,7% (n=1338) on tilastoitu VisiittiAutossa ja 32,3% (n=637) VisiittiPisteellä. Asiakkaiden ikäjakauma muuttui edellisvuoteen verrattuna niin, että yli 30-vuotiaiden käynnit lisääntyivät enemmän. Yli 31-vuotiaita oli 57,5 % asiakkaista. Sukupuolijakauma on pysynyt kaiken aikaa melko samana, vuonna 2022 miehiä oli noin 63 prosenttia ja naisia 37 prosenttia.

Pistovälineitä VisiittiAutosta ja VisiittiPisteeltä jaettiin yhteensä 369 770 kappaletta. Lisäksi palvelukeskus Hanskan kautta jaettiin ”kymppipusseina” 11 460 kappaletta pistovälineitä ja Tuki- ja tukipalvelusta 3660 kappaletta, eli kaiken kaikkiaan 384 890 kappaletta. (Kaavio 2.)

Reittiakataulun kiireisimpiä pysäkkejä olivat Huhtasuo (24 % käynneistä), Tourula (18 % käynneistä) ja Keltinmäki (14 % käynneistä) ja hiljaisimpia puolestaan Tikkakoski (0,8 % käynneistä), Palokka (2,3 % käynneistä) sekä Keljo (2,9 % käynneistä).

C-hepatiitti- ja HIV-pikatestaus

Visiitin palveluissa tehtiin vuonna 2022 yhteensä 37 C-hepatiitin vasta-ainepikatestejä, joista 13 oli positiivisia. Suurin osa positiivisen tuloksen saaneista haluaa laboratoriolähetteen joko vasta-aine- tai nukleinihappomääritykseen, mutta jotkut asiakkaat jäävät vielä miettimään asiaa, sillä laboratoriolähetettä ei voida tehdä anonyymisti. HIV-vasta-ainepikatestejä tehtiin 39 kappaletta ja kaikki olivat negatiivisia, kuten myös aikaisempina vuosina.

Äitinä Yhdessä -toiminta

Sovatek-säätiö on saanut vuodesta 2018 alkaen valtionavustusta päihteitä käyttävien raskaana olevien naisten ja vauvaperheiden palveluketjun ja palvelukokonaisuuden kehittämiseen. Avustusta on tällä erää myönnetty vuoden 2022 loppuun saakka ja STM myönsi lisärahoitusta ajalle 1.6.22 – 31.12.22.

Työryhmä

Raskausajan työparityöskentelyssä on yhdistetty sosiaalityöntekijän ja sairaanhoitajan ammatillinen osaaminen ja työkokemus. Lisäksi on tiivistetty myös päihdelääkärin, sosiaalityöntekijän sekä sairaanhoitajan työparityöskentelyä. Lisärahoituksen avulla 6/2022 alkaen Äitinä yh-

dessä- toiminnassa pystyttiin lisäämään henkilöstöresurssia Päihdelääketieteen osastolle. Yhden sairaanhoitajan työpanos keskitettiin raskausajan päihdetyön kehittämiseen ja kouluttamiseen osastolla ajalla 1.6.22- 31.12.22.

Työryhmässä tapahtui myös muutosta päihdesosiaalityöntekijän siirtyessä tekemään 50 % työaika Äitinä yhdessä -toiminnan kehittäjäsosiaalityöntekijänä. Päihdesosiaalityöntekijä tuli valituksi valtakunnalliseen Päihteitä käyttävien raskaana olevien naisten ja vauvaperheiden palvelukokonaisuuksien kehittämishankkeeseen Keski-Suomen sairaanhoitopiirin projektikoordinaattoriksi (naistentaudit, synnytys). Työaika on 50 %.

Yhteistyö Vauras-hankkeen kanssa

Vauras-hanke on osa valtakunnallista kehittämishanketta, jossa valtionavustusta on myönnetty viidelle alueelliselle (ent. erva-alueet) hankkeelle. Hanke toteutetaan vuosina 2022–2023. Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) rahoittaa sekä valvoo ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) koordinoi avustuskokonaisuutta. Avustuksella kehitetään raskaana olevien päihteitä käyttävien naisten ja vauvaperheiden palveluketjuja ja -kokonaisuuksia ja tehostetaan raskauden aikaisen päihteidenkäytön tunnistamista alueilla siten, että alueen palvelut ovat asiakaslähtöisiä ja laadukkaita, oikea-aikaisia, yhdenvertaisesti saatavilla ja saavutettavissa.

Tarkoituksena on muodostaa viidelle yhteistoiminta-alueelle (KYS, TYKS, TAUS, OUS, HYKS) toiminnallinen yhteistyöverkosto, jossa toimintaa kehitetään sote-uudistusta valmistellen. Kysin Vauras-hanke toteutetaan Pohjois-Savon SHHP:n koordinoimana (Synnytys- ja naistentautien klinikka).

Sovatek-säätiö sai kutsun myös hankkeen valtakunnalliseen ohjausryhmään. Päihdelääketieteen hoito- ja tutkimus yksikön johtoryhmä nimesi päihdesosiaalityöntekijä Anne Pitkäsen edustamaan Sovatekia valtakunnallisessa ohjausryhmässä. Anne Pitkäsen siirtyessä Vauras-hankkeen koordinaattoriksi 1.10.22 alkaen, työryhmä nimesi psykiatrisen sairaanhoitaja, kättilö Tarja Hamusen ohjausryhmään, varajäseneksi psykiatrisen sairaanhoitaja Heli Rimmin. Keski-Suomen Vauras-hankkeen Työryhmän jäseneksi projektikoordinaattori Anne Pitkänen kutsui päihdelääkäri Kari Korhosen. Äitinä yhdessä – toiminta on vahvasti mukana Vauras-hankkeen palvelupolkujen ja palvelujärjestelmän kehittämisessä Keski-Suomen hyvinvointialueelle. Kaksoislähete-toimintamallia voinee hyödyntää palvelupolkujen kehittämisessä.

Koulutusyhteistyö

Koulutusyhteistyön isoin tapahtuma oli 19.5.22 pidetty maakunnallinen koulutuswebinaari. Päihteitä käyttävien, raskaana olevien naisten ja vauvaperheiden auttamisen koulutuspäivä toteutui 19.5.2022 otsikolla *"Mä haluan pitää tän vauvan!"* Koulutus kohdennettiin raskaana olevien, päihteitä käyttävien naisten kanssa työskenteleville ja raskausajan päihdetyöstä kiinnostuneille sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille sekä alan opiskelijoille.

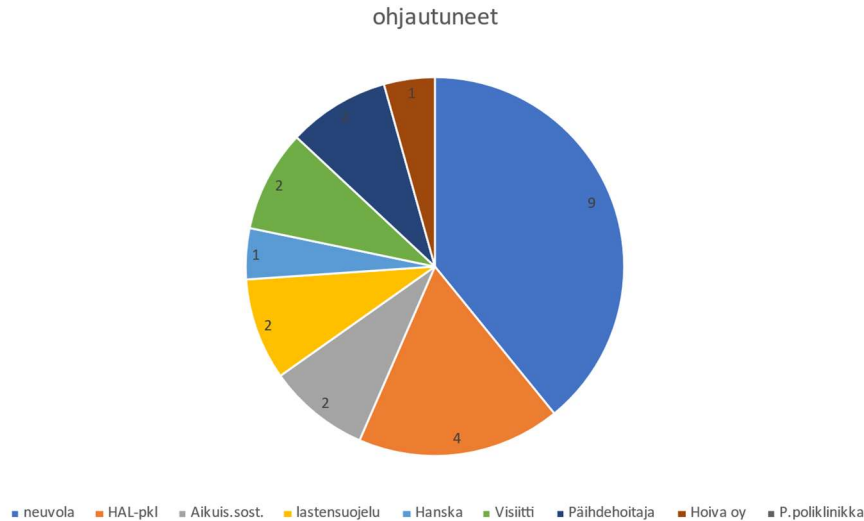
Koulutus toteutettiin yhteistyössä HAL-poliklinikan, neuvolan ja Äitinä yhdessä – työryhmän kanssa. Työryhmän lisäksi kouluttajina toimivat myös THL:ltä erityisasiantuntija Anne Arponen, päihdelääkäri Margareetta Häkkinen. Koulutuspäivän avauspuheenvuoron piti tulevan hyvinvointialueen hallituksen puheenjohtaja Maria-Kaisa Aula. Koulutukseen osallistui kaikkiaan 158 osanottajaa. Maakunnallinen webinaaripäivä herätti laajasti kiinnostusta ja toi myös konkreetteja tuloksia sekä asiakasohjauksen että konsultaatiopyyntöjen lisääntymisenä.

Opiskelijayhteistyö Gradian ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun kanssa on jatkunut siten, että opiskelijoiden ollessa harjoittelujaksolla päihdelääketieteen poliklinikalla tai osastolla, heidät on esitelty raskausajan päihde- ja verkostoyhteistyö. Kaksi sairaanhoidon opiskelijaa aloitti opinnäytetyön tekemisen aiheesta raskaus ja päihteet, mitä tunteita ja ajatuksia se herättää ammattilaisilla.

Asiakkaat

Päihdelääketieteen hoito- ja tutkimusyksikön Äitinä yhdessä – toiminnan piiriin ohjautui v. 2022 yhteensä 24 raskaana olevaa naista. Ohjautuneista naisista oli 4 ulkopaikkakuntalaista. Raskausviikot naisilla olivat ohjaus hetkellä välillä 6–27. Neljän naisen osalta raskaus keskeytyi. Raskaana olevista äideistä neljällä oli entuudestaan jo lapsia.

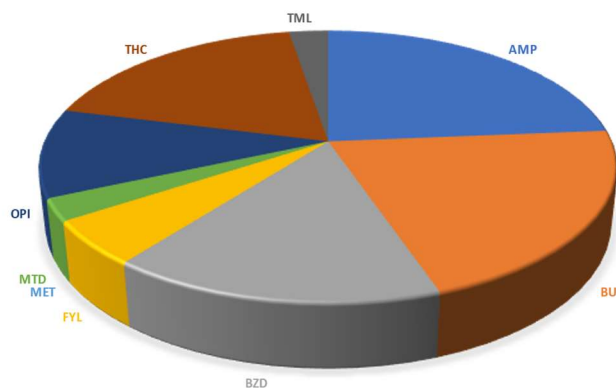
Päihdelääketieteen pkl:lle ohjautuneet 24 asiakasta

Naisista yhdeksän (9) asiakasta ohjautui päihdelääketieteen poliklinikalle neuvolan läheteellä. Neljä (4) asiakasta tuli HAL-pkl:n ohjaamana. Päiväkeskus Hanskasta ohjautui yksi äiti, samoin Hoiva Oy:ltä ja terveysneuvonta Visiitin kautta kaksi naista. Loput asiakkaat ohjautuivat aikuis-sosiaalityön, lastensuojelun ja päihdehoitajan kautta.

Asiakasäideistä 7/14 on ollut päihteen raskausaikanaan. Yhden äidin osalta todettiin hoidon tarpeen arvion yhteydessä, ettei hän tarvitse päihdelääketieteen palveluja ja hän jatkoi perusterveydenhuollon neuvolan tuella raskauttaan. Äitien pääpäihde on ollut Subutex ja amfetamiini. Toistaiseksi äideistä 3 ohjattiin raskausaikana laitostuntoutusjaksolle: yksi päihde-ensikoti Pihlaan, yksi äiti halusi puolisonsa kanssa Koutakodin perhekuntoutusyksikköön ja yksi äideistä jatkoi päihdelääketieteen osastonhoidon ja Hämeenlinnan vankisairaalan kautta päihde-ensikoti Talvikkiin Rovaniemelle.

Raskausaikana käytetyt päihteet

Syntyneistä vauvoista kahdella on ollut vaikeat vieroitusoireet. Heistä toisen kohdalla lastensuojelu teki sijoituspäätöksen, koska äiti ei pystynyt sitoutumaan vauvansa kanssa päihdeensikotijaksolle. Toisen vauvan äiti oli jo raskausaikana kertonut antavansa lapsen adoptioon, koska raskaus oli ei toivottu, eikä raskausviikot mahdollistaneet keskeytystä. Yksi äiti päätyi heti alkuraskaudesta keskeytykseen, koska sikiö ei ollut terve.

Vakavasti päihderiippuvaisten maksuton ehkäisy

Jyväskylässä tarjotaan maksuton ehkäisy kaikille alle 22-vuotiaille nuorille. Alun perin Äitinä yhdessä – toiminnan aloittaman ns. ”matalan kynnyksen raskauden ehkäisyyn hakeutumisen” mahdollisuus aloitettiin 2019 yhteistyössä perhesuunnitteluneuvolan kanssa. Vuoden 2022 aikana yhteistyönä neuvolapalveluiden ja opiskelijaterveydenhuollonosastonhoitajien, Sovatekin terveysneuvontatoiminnasta vastaavan sairaanhoitajan ja tulevan hyvinvointialueen vastuualuejohtajan (lasten, nuorten ja perheiden palvelut) kanssa saavutettiin maksuttoman ehkäisymahdollisuuden tarjoaminen Jyväskylän alueella. Maksutonta ehkäisyä ja kohdennettua seksuaaliterveyden edistämisen palvelua (sisältäen seksitautien tutkimukset ja hoidon) tarjotaan nyt yli 22-vuotiaille vakavasti päihderiippuvaisille henkilöille, jotka käyttävät Sovatekin päihdepalveluja (päihdelääketieteen poliklinikka, terveysneuvontapalvelu Visiitti, vertaistoimintakeskus Asema78, kuntouttavat palvelut). Päihderiippuvaisille tarjotaan myös mahdollisuutta maksuttomaan pitkäkestoiseen raskauden ehkäisyyn ei-toivotun raskauden keskeytyksen tai synnytyksen jälkeen. Toiminnan laajenemista tavoitellaan koko Keski-Suomen hyvinvointialueelle. Vastaavanlaista palvelua ei ole tarjolla muualla Suomessa. THL on antanut erittäin positiivista palautetta yhteistyötä.

Osastotyön kehittäminen

Lisärahoituksen avulla Äitinä yhdessä- toiminnassa pystyttiin lisäämään henkilöstöresurssia sekä tehostamaan ja kehittämään toimintaa päihdelääketieteen osastolla sekä lisäämään asiakaslähtöisyyttä. Raskaana olevan päihteitä käyttävän naisen osastohoidosta tehtiin uusi prosessi – ja palvelukuvaukset, joka selkeytti ja tehosti ko. asiakasryhmän hoitoa osastolla. Asiakkaan osastojakson fyysisiin puitteisiin (omaan huoneeseen), hoidon sisältöön (omahoitaja keskustelut), lääkehoitoon (vieroitus, tukilääkitys), psykososiaaliseen kuntoutukseen, hoidon kestoon (eri pituisia hoitajaksoja), jatkohoitosuunnitelmiin ja yhteistyöhön Keski-Suomen keskussairaalan Novan vastasyntyneiden osaston kanssa tehtiin muutoksia ja tarkennuksia. Päihdelääketieteen poliklinikka- ja osastohoidon hoitopolku yhteensovitettiin joustavaksi kokonaisuudeksi. Poliklinikan ja osaston lääkärityön panosta hyödynnettiin myös raskaana olevien päihteitä käyttävien naisten osastohoidon kehittämisessä. Äitinä yhdessä – toiminnan työryhmä toimi yhdessä sairaanhoitajan ns. ohjausryhmänä.

Päihdelääketieteen osastolla tehty raskausajan päihdetyön kehittäminen on osa osaston palveluvalikkoa ja työhön osallistui koko henkilökunta. Osastolla toimii nimetty sairaanhoitaja, jonka tehtävänä on koordinoida ja ylläpitää kehitettyjä sisäisiä hoitokäytänteitä, ja toimia linkkinä muihin Sovatek-säätiön päihdepalveluiden yksiköihin sekä ulkoisiin yhteistyökumppaneihin, jotta prosessi säilyy yhdenmukaisena ja tasalaatuisena. Raskaana olevien päihteitä käyttävien naisten osastohoidosta on tiedotettu yhteistapaamisten avulla yhteistyötahoja, mm. K-S keskussairaala Novan vastasyntyneiden ja naistentautien osastoja. Raskausajan päihdehoitotyön laitosmaista hoitajaksoa tullaan markkinoimaan ja tarjoamaan tulevalle Keski-Suomen hyvinvointialueelle, ja se pyritään liittämään osaksi hyvinvointialueen raskaana olevien päihteitä käyttävien naisten ja vauvaperheiden palvelupolkua ja palvelujärjestelmää. Lisäksi raskausajan päihdehoitoon liitetty osastohoito tullaan liittämään Äitinä yhdessä – toiminnan koulutusohjelmaan.

Yhteistyö

Äitinä yhdessä -toiminnasta on tehty tiivistä yhteistyötä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa niiden raskaana olevien kohdalla, joilla on ollut vankeustuomio tulossa tai jotka ovat olleet vapautumassa vankilasta. Aktiivisesti päihteitä käyttäviä äitejä on ohjautunut toiminnan piiriin, ja

kuntoutussuunnitelmajatkumoon on saatu liitettyä vankeustuomio ja sieltä katkeamaton siirtymä päihde-ensikotiin, jolloin on onnistuttu turvaamaan sekä raskaana olevan äidin että syntymättömän lapsen kuntoutumista. Yhteistyön tuloksena lokakuussa 2022 toteutettiin vierailu Hämeenlinnan vankisairaalaan ja Vanajan vankilan perheosastolle, jonka tavoitteena oli viedä tietoa raskaana olevien päihdehoitotyöstä Keski-Suomen alueella ja liittää Hämeenlinnan vankisairaala ja Vanajan perheosasto yhtenäiseksi palvelujärjestelmän osaksi Keski-Suomen maakunnassa Äitinä yhdessä – toiminnan osalta. Yhteistyö Rikosseuraamuslaitoksen kanssa on ollut asiakasryhmän kannalta merkityksellistä, koska on voitu kehittää monialaista palvelupolkua ja viranomaiset ovat toimineet asiakkaan prosessin mukaisesti yli organisaatorajojen. Rikosseuraamuslaitoksen kanssa tullaan jatkamaan yhteistyötä myös Jyväskylän alueella. HAL- pkl yhteistyön tärkein tavoite oli kevään -22 Webinaarin järjestäminen. HAL-poliklinikka yhteistyötä laajennettiin syksyllä kutsumalla mukaan aikuissosiaalityön edustus.

Webropol-kysely Äitinä yhdessä toiminnan yhteistyötahoille syksyllä 2022

Syyskuussa 2022 toteutettiin webropol-kysely yhteistyötahoille Äitinä yhdessä toiminnan piirissä olevien asiakkaiden yhteistyöverkostolle. Kysely vastausmäärä jäi odotettua pienemmäksi laajasta jakelusta huolimatta, jolloin tuloksista ei voida vetää juurikaan johtopäätöksiä. Palaute oli kaikissa vastauksissa positiivista ja Äitinä yhdessä – toiminnan työskentelyä pidettiin tärkeänä ja laadukkaana. Yhdessä vastauksessa nousi huoli siitä, että palvelu jatkuisi myös hyvinvointialueelle siirryttäessä.

Hyvinvointialueelle siirtyminen

Hyvinvointialueen käynnistyminen edellyttää, että palveluissa toteutuu maakunnallinen tasa-arvoisuus ja saavutettavuus sekä palvelupolkujen yhdenmukaisuus. Äitinä yhdessä -työryhmä on asiakastyön ohessa työskennellyt aktiivisesti päihteitä käyttävien raskaana olevien ja heidän läheistensä palvelupolun edistämiseksi Keski-Suomen alueella. Kokemus on osoittanut, että kaksoislähete-toimintamalli on toimiva ja tarpeellinen yhteistoimijuus -malli. Työryhmä on myös havainnut, että toimintamallin sujuvuus edellyttää jatkuvaa koulutusta ja tiedottamista yhteistyötahoille. Tämänhetkinen terveydenhuollon työntekijöiden kasvanut vaihtuvuus, etenkin neuvoloiden terveydenhoitajien osalta nostaa koulutustarvetta tunnistamisen ja puheeksi ottamisen osalta, jotka ovat kaksoislähete-toimintamallin toimivuuden perusedellytyksiä. Kaksoislähete-toimintatapa on osa raskaana olevien päihteitä käyttävien naisten palvelupolkua – ja järjestelmää. Yhteistyö Vauras-hankkeen kanssa mahdollistaa tehokkaan maakunnallisen yhteistyön ja raskaana olevien päihteitä käyttävien naisten ja vauvaperheiden palvelupolun sekä palvelujärjestelmän kehittämisen ja yhdenmukaistamisen maakunnan toimijoiden toimintamallit huomioiden.

Viestintä

Hankesuunnitelmassa vuodelle 2022 oli suunniteltu viestinnän tehostamista ja ylläpitämistä sosiaalisen median, tiedotusvälineiden ja mm. blogitekstien avulla. Tämä täydentää osaltaan hankkeen puitteissa tehtävää maakunnallista työskentelyä, ja nostaa raskaana olevien päihteitä käyttävien naisten hoidon merkitystä yhteiskunnalliseen keskusteluun. Laaja-alainen ja systemaattinen tiedottaminen erilaisilla alustoilla edellyttää siihen paneutuneen viestintähenkilön resurssia ja nykyisessä hanketyössä se on jäänyt vähemmälle huomiolle resurssin ja viestintäosaamisen puuttuessa. Äitinä yhdessä -toiminnan henkilöstön substanssiosaaminen kohdentuu suoraan asiakas- ja verkostotyöhön sekä koulutus- ja konsultaatiotehtäviin, jolloin viestintäsuunnitelma on jäänyt pienempään rooliin. Mediatyöskentelyä tehtiin alkuvuodesta 2022 Yle-alue uutisten kanssa, jossa asiakasperhe kertoi, miten oli hyötynyt eri palvelujärjestelmän tarjoamista palveluista. Ohjelmassa kuvattiin myös HAL-poliklinikan, K-S:n ensikodin ja Äitinä yhdessä – toiminnan palveluja, etenkin opiaattiriippuvaisten asiakasperheiden hoidossa. Lisärahoituksen turvin loppuvuodesta panostettiin markkinointiin ja tiedottamiseen. Rahoituksen avulla haettiin apua viestinnän ammattilaisilta. Yhteistyö hyväksi koetun mainostoimiston

kanssa käynnistettiin. Äitinä yhdessä- työryhmän ja mainostoimiston yhteistyön aloitus toteutetaan workshop-menetelmällä, jonka avulla keskitytään hankkeen tulosten raportointiin, toiminnan merkityksellisyyden korostamiseen tulevia soterakenteita ja palvelujärjestelmiä varten. Yhteistyössä tuotetaan myös Äitinä yhdessä – toiminnalle uudistettu palvelu/mainosprofiili. Lisäksi on tarkoitus tuottaa uudistetun profiilin kautta esille uudenlaista päihdesairautta normalisoivaa materiaalia mm. puheeksi ottamisen helpottamiseksi. Em. materiaalin avulla pyritään helpottamaan sekä neuvolahenkilökunnan työskentelyä olemassa olevien palvelupolkujen hyödyntämiseksi, sekä nostamaan asiakasryhmän tietoisuuteen avunsaannin mahdollisuuksia. Äitinä yhdessä – toiminnan työryhmän apuna markkinoinnin kehittämisessä on hyödynnetty suurelta osin esihenkilö/palveluvastaavan työpanosta. Mediatyhteistyötä tullaan jatkamaan vuoden 2023 aikana.

Poliklinikan henkilöstö

Päihdelääketieteen poliklinikalla työskenteli v. 2022 lopussa 7 sairaanhoitajaa (joista kaksi liikkuvassa terveysneuvonnassa), kaksi lähihoitajaa, 1,5 sosiaalityöntekijää, psykologi, palveluvastaava ja kaksi lääkäriä (psykiatrian erikoislääkäri ja yleislääketieteen erikoislääkäri, molemmilla päihdelääketieteen erityispätevyys). Yhtä sairaanhoitajan vakanssia ei olla saatu täytettyä toimenhaltijan siirryttyä toiseen yksikköön pätevien hakijoiden puuttuessa.

Päihdelääketieteen poliklinikan henkilöstö on tehnyt verkostoyhteistyötä myös vuoden 2022 aikana. Työryhmästä on ollut edustus mm. Marak-työryhmässä sekä Keski-Suomen lastensuojelun moniammatillisessa työryhmässä. Yhteistyö Etsivän nuorisotyön kanssa on viikoittaista, sekä yksikön työntekijä on jalkautunut Rikosseuraamuslaitokselle päihdetyön asiantuntijan roolissa viikoittain.

V.2022 aikana henkilöstö osallistui Päihdelääketieteen päiville, Valtakunnallisille opioidikorvaushoitopäiville ja Terveysneuvontapäiville, sekä sosiaalityön päiville. Ensiapukoulutus ja poistumisharjoitus järjestettiin v. 2022 aikana. Motivoivan haastattelun ja 5-pisteen korva-akupunktiokoulutukset toteutuivat alkuvuodesta 2022. Työryhmän yhteistoimintaan ja työssä jaksamiseen painottuva ryhmätyönohjaus jatkui koko vuoden. Työryhmän jäseniä on osallistunut pitkäkestoisempiin menetelmäkoulutuksiin (mm Kognitiiviset menetelmät).

Poliklinikan toiminnot ovat muutosvuosien jälkeen alkaneet vakiintua, ja sen myötä henkilöstön perustehtävä selkiytyä. Kuormitusta on syntynyt lisääntyneen asiakasmäärän ja toisaalta pienentyneen henkilöstöresurssin myötä, mutta henkilöstön vaihtuvuutta on ollut aiempia vuosia vähemmän. Henkilöstön saatavuuteen ja pysyvyyteen on panostettu sekä työhyvinvoinnin tukemisen ja laadukkaan työterveyspalvelun avulla, mutta myös palkkaratkaisun keinoin. Tästä huolimatta terveydenhuollon henkilöstön saatavuuteen liittyvät valtakunnalliset haasteet koskevat suurelta osin myös Sovatek-säätiön päihdepalveluita.

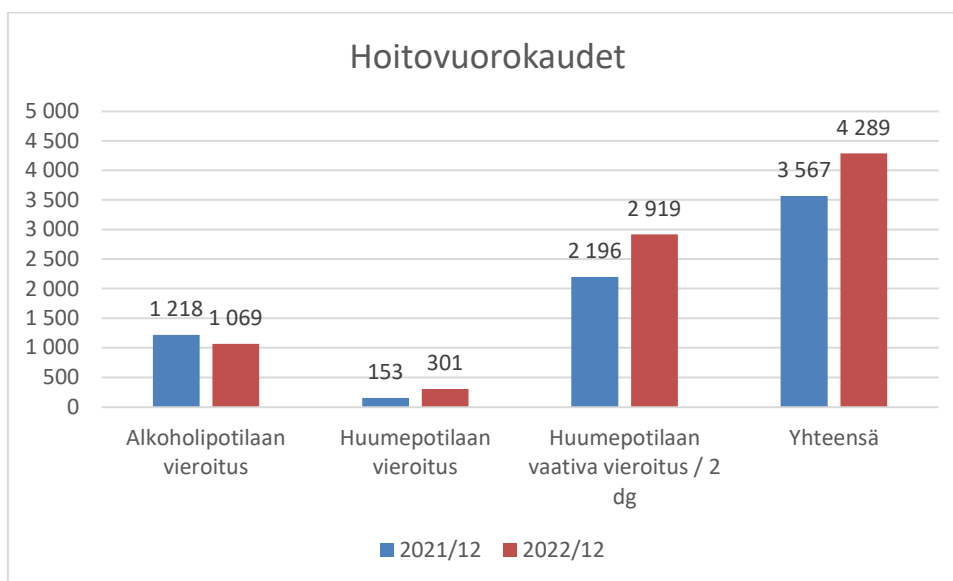
Palvelun laadun ja vaikuttavuuden arviointi

Hoidon laatua ja vaikuttavuutta on arvioitu Terveydenhuollon laatuoppaan neljän näkökulman kautta. **Asiakaslähtöisyyttä** on arvioitu syksyllä käyttöön otetun suoran asiakaspalautejärjestelmän kautta ja toimintoja kehitetty sieltä nousseiden palautteiden ohjaamana. Osana asiakaspalautteiden arviointia seurattiin myös asiakkaiden ja omaisten kokemusta hoidon saatavuudesta. Asiakaslähtöisyyttä on kehitetty tavoitteellisesti, ja poliklinikan henkilöstöä osallistui työparivalmennukseen, jonka myötä käynnistettiin vertaisvastaanotot poliklinikan tiloissa. Kaikilla asiakkailla on myös heidän kanssaan laadittu hoito- ja kuntoutumissuunnitelma. **Hoidon saatavuutta** seurattiin potilastietojärjestelmän avulla tarkastelemalla yksiköittäin hoidon varauksesta hoidon aloittamiseen kulunutta aikaa, läheteiden käsittelyaikaa, jonotusaikaa osastolle ja opioidikorvaushoidon osalta hoitotakuun (3kk) puitteissa pysymistä. **Hoidon turvallisuutta** arvioitiin sekä henkilöstön osaamisen että vaara- ja haittatapahtumailmoitusrekisterin kautta. Omavalvontasuunnitelman ja lääkehoitosuunnitelman mukaiset pätevyudet tarkaste-

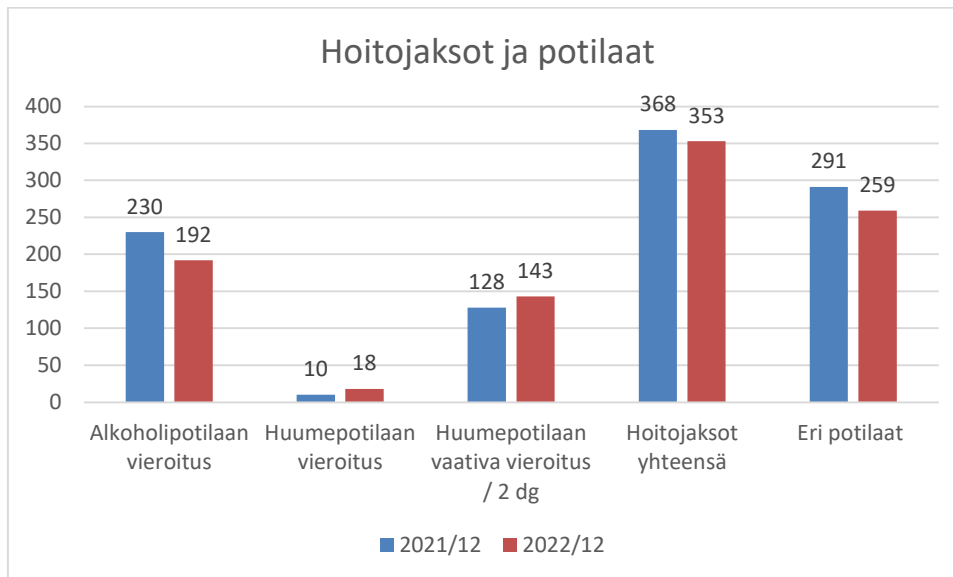
taan kaikkien osalta, ja yksikössä käytettiin kirjallisia perehdytysuunnitelmia. Haitta- ja vaaratapahtumat käsiteltiin protokollan mukaisina ja työyksiköittäin ja näitä käytettiin toiminnan kehittämässä. **Vaikuttavuutta** seurattiin sekä potilasrekisterin sisältömerkintöjen avulla että asiakaskyselyissä pyytämällä asiakasta arvioimaan onko hänen elämänlaatunsa parantunut hoidon myötä.

2.2. Päihdelääketieteen osasto ja Selviämisasema

Sovatek-säätiön Päihdelääketieteen hoito- ja tutkimuskeskuksen ympärivuorokautiset palvelut muodostuvat päihdelääketieteen osastosta ja selviämisasemasta. Osasto toimii 15 paikkaisena. Hoitovuorokausien määrä päihdelääketieteenosastolla kasvoi viidenneksellä edelliseen vuoteen verrattuna. Osastolla toteutui yhteensä 4289 hoitovuorokautta 2022. Edellisenä vuonna hoitovuorokausia oli 3567. Syynä hoitovuorokausien nousuun oli se, ettei osasto ollut kesällä suljettuna toisin kuin edellisenä vuotena sekä se, että osastolla toteutettiin enemmän vaativia vieroituksia ja päihdepsykiatrisia arviointi- ja tutkimusjaksoja.

Hoitojaksoja oli vuoden 2022 aikana 353 ja eri potilaita 259. Vuonna 2021 hoitojaksoja toteutui 368 ja eri potilaita oli 291. Hoitojaksojen osuus väheni 4 % ja eri potilaiden osuus 11 % edelliseen vuoteen verrattuna. Hoitojaksojen ja eri potilaiden määrän laskusta huolimatta hoitovuorokausien kokonaismäärä kasvoi merkittävästi (20 %). Keskimääräinen hoitoaika/hoitojakso kasvoi 25 %. Vuonna 2021 ka hoitojakson pituus oli 9,7 vrk ja 12,2 vrk vuonna 2022. Hoitojaksojen keskimääräistä pitenemistä selittävät alkoholivieroitushoitojen väheneminen ja vaikeiden huumevieroitusten ja päihdepsykiatristen hoitojaksojen kasvu. Alkoholivieroitushoitovuorokausien määrä laski 12 % ja vaativien huumevieroitusten ja päihdepsykiatristen hoitovuorokausien määrä kasvoi 33 %. Perus huumevieroitusten määrä lähes kaksinkertaistui, mutta hoitovuorokausien osuus kaikista hoitovuorokausista on marginaalinen (7 %). Alkoholipotilaiden hoitojaksoja toteutui 17 % vähemmän edelliseen vuoteen verrattuna. Vaativien huumevieroitusjaksojen määrä kasvoi 12 %.

Sovatekin Päihdelääketieteen palveluihin ohjautui potilaita, joilla on kaksoisdiagnoosi. Monilla heistä on vaikea päihderiippuvuus ja muu samanaikainen vakava mielenterveydenhäiriö. Heidän hyvä hoitonsa perusterveydenhuollossa tai psykiatrialla on vaikeaa, johtuen moniongelmaisuudesta (psykykinen häiriö, sosiaaliset ongelmat, somaattiset sairaudet, heikko toimintakyky) ja vaikeista riippuvuuksista. Potilaat ovat entistä vaikeahoitaisempia ja heidän hoitamisensa edellyttää integroitua, kaikki osa-alueet huomioonottavaa arviointia, tutkimusta ja hoitoa. Päihdelääketieteen osastolla on toteutettu pidempiä päihdepsykiatrisia osastojaksoja potilaille psykiatrisen tutkimuksen ja diagnosoinnin toteuttamiseksi sekä hoitotasapainon aikaansaamiseksi. Useat potilaat ovat diagnosoimatta mielenterveydenhäiriöiden osalta, koska he ovat käyttäneet jatkuvasti päihteitä. Päihdelääketieteen osastolla vieroitushoidon jälkeen on voitu tehdä tarkempi mielenterveydenhäiriöiden hoito, tutkimus ja diagnoosi. Joillakin potilailla osastojakso on tämän vuoksi kestänyt jopa 12 viikkoa.

Lastensuojeluasiakkaiden määrä päihdepalveluissa on pysynyt korkealla tasolla. Päihdelääketieteen osastolla hoidettujen potilaiden jatkohoito toteutui laitostuntoutuksessa ja Keski-Suomen alueen päihdehoitajien vastaanotoilla. Vaikeimpien päihdehäiriöiden jatkohoito tehtiin Sovatekin Päihdelääketieteen poliklinikalla. Osastohoidon jälkeen potilaat pystyivät useimmiten palaamaan itsenäiseen tai tuettuun asumiseen. Suurella osalla oli myös pidempikestoisen avokuntoutuksen tarvetta. Laitostuntoutukseen siirtyi vuoden aikana päihdelääketieteen osastolta 33 henkilöä.

Akuuttien vieroitusoireiden hoidon lisäksi hoitoon sisältyy tarvittaessa somaattisten, sosiaalisen tilanteen selvittely ja palveluohjaus. Psykykkisten oireiden ja häiriöiden samanaikainen arviointi, tutkiminen ja hoito päihdehäiriön hoidon yhteydessä kuuluu integroituihin kokonaishoitoihin. Osastohoidon aikana potilailla on ollut mahdollisuus osallistua AA-ryhmiin, NA-ryhmiin, keskusteluryhmiin, liikuntaryhmiin sekä viidenpisteen akupunktioryhmiin.

Vieroitushoitojen lisäksi osastolla toteutetaan opioidiriippuvaisten korvaus- ja ylläpitohoidon tarpeen arviointi- ja aloitusjaksoja. Päihdelääketieteen osastolla on omahoitajajärjestelmä. Jokaisella potilaalla on kaksi omahoitajaa, jotka yhdessä lääkäreiden ja potilaan kanssa suunnittelevat hoidon tavoitteet ja sisällön. Osastolla toimii erilaisia ryhmiä mm. keskusteluryhmä, hyvinvointiryhmä, toiminnallinen ryhmä. Päivittäin on mahdollisuus valvottuun ulkoiluun ja korvaakupunktioon. Potilasvirtaa osastolle on kehitetty yhdessä päihdelääketieteen poliklinikan kanssa prosessi menetelmiä käyttäen

Vuonna 2022 alusta henkilöstön koulutus oli vähäistä johtuen korona tilanteesta. Joitakin koulutuksia on pystytty järjestämään etäyhteyden kautta. Työturvallisuuskoulutusta jatkettiin jär-

jestämällä jokaiselle uudelle työntekijälle/opiskelijoille turvallisuuskävely. Laiteajokortin /ja lääkennyttökokeen suoritti koko henkilökunta. Kerran kuukaudessa toteutunut työnohjaus oli tarkoitettu henkilöstölle ammatillisen kehittymisen ja työssä jaksamisen tueksi.

Päihdelääketieteen osastolla työskenteli vuonna 2022 osastonhoitaja, selviämisaseman esimies, 1 tiimivastaavaa/sh, 9 sairaanhoitajaa, 5 hoitajaa, 2 keittiöhenkilöstöä, osa-aikainen sosiaalityöntekijä sekä osastonlääkärinä yleislääketieteen erikoislääkäri ja osa-aikainen psykiatrian erikoislääkäri. Molemmilla lääkäreillä on lisäksi päihdelääketieteen erityispätevyys. Kiinteistön huolto ja siivouspalvelut hankittiin ostopalveluina.

Selviämisasema

Sovatek-säätiön selviämisasema on toiminut 2/2019 lähtien. Selviämisasemalla työskentelee 7 lähihoitajaa ja yksi sairaanhoitaja (esimies). Päihdetyön erikoisammattitutkinnon on suorittanut oppisopimuksella 3 hoitajaa. Selviämisasema toimii tiiviissä yhteydessä päihdelääketieteen osaston kanssa. Selviämisasemapalvelu varmistaa asiakkaalle turvallisen paikan päihtymyksestä selviämisen ajaksi. Palvelun tulee olla asiakasta kunnioittavaa sekä hänen toimintakykyään edistävää. Selviämisasema tarjoaa päihtyneelle suojaa, ammattihenkilökunnan tukea ja palveluohjausta. Palvelun käyttäjät ovat vahvasti päihtyneitä yli 18-vuotiaita henkilöitä, jotka tarvitsevat turvallisen paikan selviämisen ajaksi. Poliisi ja ensihoito tuovat selviämisasemalle pääsääntöisesti henkilöt, joita ei voida viedä kotiin, jotka eivät tarvitse säilöäntoa poliisiaseamalla (eivät ole aggressiivisia tai vaaraksi itselleen tai toisille) tai terveydenhuollon palveluita. Omatoimisesti tai omaisten tuomien asiakkaiden määrä on toiseksi suurin. Päihtyneiden asunnottomien osuus on noin 20 %. Heillä on myös selviämishoidon tarve ja heidän tarvitsemiaan asumispalveluja ei ole kyetty järjestämään riittävällä tavalla. Asiakkailla on tarve palveluohjaukselle, jossa kartoitetaan heidän psykososiaalinen ja somaattinen tilanteensa sekä mahdollinen päihdeongelma.

Selviämisasemalla on kymmenen asiakaspaikkaa. Selviämisasema toimi 24/7 koko vuoden. Toiminta on sosiaalihuoltolain alaista toimintaa. Vuonna 2021 käyntejä oli 1698 joista naisia 135 henkilöä. Vuonna 2022 käyntejä oli 1388 joista naisia oli 229. Vuonna 2021 poliisi toi 668 henkilöä, ensihoito 294 ja omatoimisesti tulleita asiakkaita oli 625. Vuonna 2022 poliisi toi 629 henkilöä, ensihoito 283 ja omatoimisesti tulleita oli 475. Jyväskyläläisillä käyntejä oli 1351 vuonna 2021 ja vuonna 2022 1055. Ulkopaikkakuntalaisten käyntejä vuonna 2021 oli 347 ja vuonna 2022 oli 333. Keskimääräisesti asiakkaiden käyntejä 2021 oli 4,65 vuorokaudessa. Vuonna 2022 keskimäärin asiakkaita oli 3,8 vuorokaudessa. Asunnottomien käyntejä oli 24 % vuoden 2021 aikana.

Asiakkaita	1388	Ikäjakauma	lkm
Miehiä	1159	18-23	80
Naisia	229	24-29	104
Käyntimäärä		30-39	222
Keskiarvo/pv	3,8	40-53	500
Minimi/pv	0	54-65	359
Maksimi/pv	14	Yli 65	112
Asiakasmäärä JKL/Muut:		Tulotapa	
Jyväskylä	1055	Poliisi	629
Muut kunnat	333	Ensihoito	283
		Omatoimisesti	475
		Ksks päivystyksestä ohjatut	116
Osastolle siirretyt	172	Asunnoton	280
		PÄ (päihdehoitaja)	92

3. Työvalmennus

Vuonna 2022 kehitettiin työvalmennuksen toimialan toimintaa ja palveluja yhä kokonaisvaltaisemmin asiakkaiden ja tilaajien tarpeita huomioiviksi ja tehokkaimmiksi prosesseiksi. Osittaisen koronarajoitusten puitteissa pyrittiin viemään käytäntöön ja toteuttamaan vuonna 2021 toteutetun työvalmennuksen toimialan läpivalaisutyöskentelyn tuloksena esiin nousseita kehittämis- ja muutostarpeita. Tavoitteena oli lisätä yhteisöllisyyttä sekä asiakkaiden osallisuutta ja vertaisuutta toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Ammatillisen kuntoutuksen palveluprosesseja kehitettiin ja pyrittiin luomaan Sovatek-säätiön mallia, jossa korostuu aito asiakaslähtöisyys. Sorastajantien työvalmennuskeskuksen tilojen uudelleen järjestelemistä jatkettiin tavoitteena saada tilat vastaamaan mahdollisimman hyvin nykyisiä tarpeita.

Vuonna 2022 henkilöstön työhyvinvointia seurattiin ja tuettiin työhyvinvointisuunnitelman mukaisesti. Kehityskeskusteluja käytiin yhdessä kuntoutuspäällikön ja toimitusjohtajan kanssa. Painopisteinä olivat erityisesti työhyvinvointi, työntekijän rooli ja tehtäväkuva. Työterveys Pihlajalinna teki loppuvuodesta 2022 työpaikkaselvityksen Sorastajantien työvalmennuskeskukseen. Työvalmennuksen toimialaryhmä kokoontui säännöllisesti kuukausittain. Kaikilla työryhmillä oli säännölliset palaverit kuntoutuspäällikön kanssa 2-4 kertaa kuukaudessa sekä lisäksi työvalmennuksen toimialan henkilöstöllä 2 kertaa kuukaudessa yhteisten henkilöstöasioiden ja asiakasasioiden palaverit. Henkilöstöä kannustettiin osallistumaan aktiivisesti säätiön strategian päivittämistyöhön ja vaikuttamaan ja osallistumaan toiminnan kehittämiseen eri työryhmissä.

Työvalmennuksen toimialan henkilöstö osallistui vuoden 2022 aikana erilaisiin alansa tilaisuuksiin ja tapahtumiin esim. päihdeseminaari ja INTO#22 tapahtuma. Koko henkilöstölle järjestettiin hätäensiapu-koulutus ja motivoivan haastattelun koulutus. Kelan ammatillisen kuntoutuksen työntekijöille järjestettiin EA1 ensiapukoulutus. Neljä työntekijää suoritti työkykykoordinaattorikoulutuksen, kaksi jatkoi kuntoutuksen ohjaajan opintojaan, yksi valmistui sosiaalipalveluiden erityisasiantuntijaksi. Kuusi työntekijää suoritti yhdessä vertaistyöparinsa kanssa työpari- ja yhteiskehittämistoiminnan valmennuksen ajalla 8.9.2022-20.1.2023. ja yksi suoritti tuotekehitystyön erikoisammattitutkinnon sekä Inton laatutyön vertaisauditoijakoulutuksen. Lisäksi työntekijät osallistuivat erilaisiin täydennyskoulutuksiin omien lisäkoulutustarpeidensa mukaisesti.

Työvalmennuksen toimialalla työskenteli vuoden 2022 lopussa 36 työntekijää; 12 työvalmentajaa, 6 yksilövalmentajaa, 4 Teak-työhönvalmentajaa, 2 Nuotti-valmentajaa, 4 etsiväntyön ohjaajaa, 1 työvalmennuksen kehittäjä/Alu-koordinaattori, 2 palkkatukityöllistettyä, 1 Paikka Auki-työntekijä/nuoriso- ja yhteisöohjauksen oppisopimusopiskelija, 1 nuoriso- ja yhteisöohjauksen oppisopimusopiskelija, 1 työvalmentaja-opiskelija, 1 velvoitetyöllistetty sekä kuntoutuspäällikkö. Lisäksi vuoden 2022 aikana Sorastajantien työvalmennuskeskuksessa työskenteli eri mittaisilla harjoittelu/työkokeilusopimuksilla oppilaitosharjoittelijoita sosiaali- ja terveysalan opinnoista, te-työkokeilijoita, tet-jaksolaisia perusopetuksesta ja kielikursseilla olevia maahanmuuttajia.

Kuntouttava työtoiminta ja sosiaalihuoltolain mukainen työtoiminta

Sovatek-säätiöllä järjestettiin vuonna 2022 kuntouttavaa työtoimintaa sekä sosiaalihuoltolainmukaista työtoimintaa. Vuoden aikana työvalmennuksen toimialalla kuntouttavassa työtoiminnassa, sosiaalihuoltolain mukaisessa työtoiminnassa sekä avotyössä oli yhteensä 316 eri asiakasta. Lisäksi säätiön muilla toimialoilla oli kuntouttavassa työtoiminnassa 10 eri asiakasta.

Kuntouttavaa työtoimintaa järjestettiin neljässä eri palvelukokonaisuudessa sekä ryhmämuotoisena toimintana Korpilahdella. Kuntouttavalla työtoiminnalla pyritään ehkäisemään pitkäaikaistyöttömyyden syntymistä ja jatkumista sekä tuetaan ja vahvistetaan sosiaalisen kuntoutuksen

sen keinoin asiakkaiden tavoitteiden toteutumista. Kuntoutujien tavoitteet liittyvät usein arjenhallinnan ja toimintakyvyn parantamiseen, hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, sosiaaliseen vuorovaikutukseen, kansalaistaitoihin ja työnhakutaitoihin sekä työelämän edellyttämiin perustaitoihin työyhteisössä ja työntekijänä. Työtoiminta pyritään sovittamaan kuntoutujan työ- ja toimintakyvyn sekä osaamisen kannalta siten, että se on asetetun tavoitteen saavuttamisen kannalta mielekästä ja riittävän vaativaa. Kuntouttava työtoiminta sisältää yksilöohjausta, ryhmämuotoista valmennusta sekä työskentelyä eri työtehtävissä.

Kuntouttavan työtoiminnan asiakasmäärät nousivat jatkuvasti vuoden 2022 aikana ja vuoden lopussa oli kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita palvelukokonaisuuksissa yhteensä 188. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat sijoittuivat Sorastajantien työvalmennuskeskuksen kaikkiin työtehtäviin ja työyksiköihin sekä myös muiden säätiön toimialojen toimipisteisiin omien tavoitteidensa mukaisesti.

Sovatek-säätiö toteutti vuonna 2022 sosiaalihuoltolain 27§ mukaista työtoimintaa vastuutoimijana yhteenliittymässä, jonka jäseninä ovat Sovatek-säätiö, Jyväskylän Katulähetys Ry. ja GreenCare-keskus Könkkölä Ry. Sosiaalihuoltolain 27§ e ja d mukainen työtoiminta on tarkoitettu niille sosiaali- ja terveystalvuiden asiakkaille, jotka ovat työelämän ulkopuolella ja olleet usein pitkään pois työelämästä tai muusta aktiivisesta toiminnasta. Työtoiminta on sisällöltään työ- ja toimintakykyä kartoittavaa ja kuntouttavaa. Työtoimintaa toteutettiin yhteenliittymän toimijoiden työtoimintaympäristöissä sekä avomuotoisena työtoimintapaikoissa avoimilla työmarkkinoilla.

Työtoimintayksiköiden arjessa palvelusta vastaavat työvalmentajat. Palveluprosessiin osallistuu heidän lisäksi yksilövalmentajat. Sovatek-säätiöllä on useampi yksilövalmentaja, joka vastaa hänelle nimettyjen kuntoutujien prosesseista. Sen lisäksi Sovatek-säätiöllä työskentelee palvelun vastuuyksilövalmentaja, joka organisoii toimintaa koko yhteenliittymässä. Sovatekin vastuvalmentaja, Katulähetyksen ja Könkkölän sosiaalihuoltolain mukaista työtoimintaa toteuttavat yksilövalmentajat kokoontuivat säännöllisin väliajoin arvioimaan palvelua sekä ratkomaan asiakasprosesseja.

Yhteenliittymällä oli vuoden 2022 aikana keskimäärin 70 asiakasta, joista kaksi oli shl 27d palvelussa. Vuoden lopussa avotyössä oli 14 asiakasta. Suurin osa asiakkaista ohjautui palveluun aikuissosiaalityön kautta. Vammaispalveluiden kautta ohjautuneita asiakkaita oli vuoden lopussa palvelussa 13 henkilöä. Alkuvuotena 2022 asiakasmäärä oli reilusti yli 70, mutta laskua asiakasmäärässä alkoi tapahtua kevään aikana ja sama suunta jatkui alkusyksystä ja vuoden lopussa. 32 asiakasta lopetti shl työtoiminnan v.2022 ja uusia aloittajia oli vastaavasti 25. Suurin osa yhteenliittymän asiakkaista oli Sovatek-säätiön työtoimintaympäristöissä ja avotyössä. Katulähetyksen ja Könkkölän asiakasmäärä on vähentynyt huomattavasti. Vuoden lopussa molemmilla toimijoilla oli vain yksi shl-asiakas.

Vuoden aikana 32 palvelun lopettaneista asiakkaista 21:n asiakkaan kohdalla palvelu loppui suunnitellusti jakson lopussa. Suunnitellusti palvelun lopettaneista kuusi (6) henkilöä siirtyi omien tavoitteidensa mukaan työkokeiluun/töihin, opiskelemaan tai kuntoutukseen. Palvelu keskeytyi 11 asiakkaalla kesken sopimuksen. Heistä kolme (3) asiakasta siirtyi eteenpäin oman tavoitteensa mukaan, esim. työhön/työkokeiluun, opiskelemaan. Palvelun keskeytymisen suurin yksittäinen tekijä oli, että palvelu ei ollut oikea-aikaista verrattuna asiakkaan toimintakykyyn. Yhteenliittymän asiakasmäärän laskuun vaikutti todennäköisesti se, että Katulähetys ja Könkkölä eivät voineet ottaa shl-asiakkaita samassa määrin kuin aikaisemmin. Vuoden loppupuolella tehtiin päätös, jonka mukaan kaikki uudet shl-asiakkaat tulevat ensin Sovatekille ja siitä mahdollisesti toiveensa mukaan siirtyvät eteenpäin yhteenliittymän muille toimijoille ko-keilujakson jälkeen. Hyvinvointialueen aloittaminen vuoden 2023 alussa ja sen tuomat mahdolliset muutokset vaikuttivat nähtävästi myös asiakkaiden ohjaukseen, vuoden 2022 loppupuolella asiakkaita ohjautui ja aloituksia tehtiin työtoimintaan vain vähän.

Shl-asiakkaat sijoittuivat Sovatekilla lähinnä alihankintatöihin eli kokoonpanotehtäviin. Työtöiminnan aloituspaikkoina ja osin myös kuntoutumisprosessin myöhemmissä vaiheissa edellä mainitut työtehtävät ja -yksiköt, joissa kokoonpanotöitä tehdään, ovat hyviä ja kysytyjä, koska ne vastaavat hyvin asiakkaiden toimintakykyä ja asiakkaat ovat tyytyväisiä työtoimintaan niissä. Kysynnän kohdistuttua vain kahteen yksikköön loppuvuodesta oli jo näkyvästi, että työtoimintapaikan saaminen uudelle asiakkaalle aiheutti pohdintaa, koska nämä yksiköt ovat hyvin täynnä.

Sovatek-säätiöllä kuntouttavaa työtoimintaa sekä sosiaalihuoltolain mukaista työtoimintaa toteutettiin monissa eri työtoimintaympäristöissä Sorastajantien työvalmennuskeskuksessa, muiden säätiön toimialojen toimipisteissä sekä avoimilla työmarkkinoilla. Toimintaympäristöjen uudistamisessa käytetään yhtenä apuvälineenä ja toiminnan suuntaajana PAIKKO-oppimisympäristöjen tunnistamisen kuvausta. Sovatek-säätiön työvalmennuksen toimialalla on laadittu 24 oppimisympäristöraporttia 11 eri ammatillisesta perustutkinnosta, tutkintoon valmentavasta koulutuksesta (TUVA) ja yhteisistä tutkinnon osista. Oppimisympäristöjen tunnistamista jatketaan ja jo tunnistettuja oppimisympäristöjä päivitettiin vuonna 2022 uusien opetussuunnitelmien mukaisiksi. Erityisesti tarkasteltiin ohjaus- ja kasvatusalan oppimisympäristöjä sekä etsittiin uusia vielä tunnistamattomia oppimisympäristöjä. Tavoitteena on, että valmentautajat saavat osaamistodistuksia, joita voivat hyödyntää tulevaisuudessa opinnoissa ja työmarkkinoille hakeutumisessa. Tämä on myös taloudellisesti tärkeää, koska voimassa olevan kuntouttavan työtoiminnan palvelusopimuksessa osaamistodistuksilla on vahva kannustearvo palveluntuottajalle myös rahallisesti.

Sorastajantien työvalmennuskeskuksessa toimittiin vuonna 2022 edelleen osittaisten koronarajoitusten mukaisesti. Korona pandemian vuoksi keskeytettyjä ryhmätoimintoja käynnistettiin uudelleen ja kehitettiin yhdessä vertaisten kanssa kokonaan uusia ryhmätoimintoja sekä vertaistoimintamalli työnimeltään Sovania.

Molemmissa, ompelimosassa ja kirjansitomossa oli työtoiminnassa vuoden aikana 36 eri asiakasta. Heistä 22 oli shl työtoiminnan, 46 kuntouttavan työtoiminnan ja 4 Kelan työllistymistä edistävän ammatillisen kuntoutuksen Teak asiakasta. Tuotannon työt sekä yritys yhteistyökumppanit pysyivät ennallaan ja kuntoutujille työtehtäviä oli tarjolla vaihtelevasti. Työtä oli välillä vähän ja välillä niin paljon, että sitä pystyttiin tarjoamaan yli yksikkörajojen. Pitkäaikaiset yhteistyökumppanit työllistivät laatikkovalmistusta ja alihankintatöitä tekeviä kuntoutujia. Tuotannollisen toiminnan lisäksi kuntoutujat osallistuivat kuntosaliryhmiin, taukoliikunta-keppijumppaan, DigiosaaVa-hankkeen ryhmiin sekä Sovanian toimintaan.

Kokoonpanoyksikössä oli vuoden aikana työtoiminnassa 71 eri asiakasta ja keskimäärin noin 50 henkilöä kerralla. Heistä shl työtoiminnassa oli 24, kuntouttavassa työtoiminnassa 40 ja Kelan työllistymistä edistävällä ammatillisessa kuntoutuksessa Teak 5 ja Te-hallinnon työkokeiluissa 2 asiakasta. Tuotannontöitä oli tarjolla kuntoutujille alkuvuoden jälkeen riittävästi ja monipuolisesti. Alihankintatöitä tehtiin kuudelle eri yritykselle, joista kolmelle satunnaisemmin. Tuotannollisten työtehtävien lisäksi kuntoutujat osallistuivat DigiOsaava-hankkeen ryhmiin, kuntosaliryhmiin, taukoliikunta-keppijumppaan, tietovisailuihin, musatoviin, tikanheittoon ja ulkoiluun sekä Sovanian toimintaan. Kuntoutujia osallistui myös työvalmentajan kanssa vertaistoiminnan kehittämiseen tähtäävään työparikoulutukseen.

Kierrätyskaupassa, mediapajalla ja siivoustehtävissä oli vuoden 2022 aikana yhteensä 70 eri asiakasta. Kierrätyskaupassa kuntouttavan työtoiminnan palvelukokonaisuuksissa oli asiakkaita seuraavasti: toimintakykyä vahvistava 25 asiakasta, starttivalmennus 1 asiakas, työhön ja opiskeluun suuntaava 6 ja osallisuutta tukeva 10 asiakasta. Lisäksi kaupassa oli kaksi shl 27e asiakasta ja yksi Kelan teak asiakas. Yhteensä asiakkaita oli 45 henkilöä ja valmennus-

jaksoja toteutui 137 kappaletta. Siivouksen työtehtävissä asiakkaita oli seuraavasti: Kuntouttavan työtoiminnan toimintakykyä vahvistava 1 asiakas, työhön ja opiskeluun suuntaava 3, osallisuutta tukeva 2, shl 27e 2 asiakasta ja Kelan teak 1 asiakas. Yhteensä asiakkaita oli 9 henkilöä ja valmennusjaksoja toteutui 18 kappaletta. Työvalmentaja-opiskelija aloitti toukokuussa siivoustyöstä vastaavana työvalmentajana. Median työtehtävissä asiakkaita oli seuraavasti: Kuntouttavan työtoiminnan toimintakykyä vahvistava 4, starttivalmennus 2 asiakasta, työhön ja opiskeluun suuntaava 1, osallisuutta tukeva 1 ja shl 27e 1 asiakas. Yhteensä asiakkaita oli 9 ja valmennusjaksoja toteutui 28 kappaletta. Kuntoutujat osallistuivat aktiivisesti toiminnan kehittämiseen ja ryhmätoimintoihin sekä uusien ryhmätoimintojen suunnitteluun. Tuotannollisen toiminnan myynti pysyi samana kuin aikaisempina vuosina, jopa hieman parempana kuin edellisenä vuonna.

Teknisessä yksikössä oli vuoden 2022 aikana työtoiminnassa 43 eri asiakasta. Kuntouttavan työtoiminnan palvelukokonaisuuksissa oli asiakkaita seuraavasti: toimintakykyä vahvistava 21, starttivalmennus 2, työhön ja opiskeluun suuntaava 4, osallisuutta tukeva 8 asiakasta. Lisäksi shl 27e 5 ja Kela teak 2 asiakasta. Valmennusjaksoja oli yhteensä 95 kappaletta. Työtehtävät pysyivät samanlaisina sisältäen pyörähuoltoa, kiinteistöhoitoa ja autonhuoltoa. Lisänä tuli työtehtäviä ja ajanviettoa Sovaniassa. Tekninen yksikkö teki vuonna 2022 Sorastajantien sisäisiä remonttitoita tavallista enemmän. Muutoksena aiempiin vuosiin yksikköön saatiin ajokortillinen palkkatuettu työntekijä valmentajien avuksi, jotta kiinteistöhoitotehtäviä voidaan tehdä ulkopuolisissa kohteissa. Vuonna 2022 yksikössä työskenteli kesästä eteenpäin kaksi palkkatukityöllistettyä; toinen kokoaikaisena ja toinen osa-aikaisena. Kierrätyspolkupyörien määrä vähentyi kolmasosaan aiemmasta irtisanottujen yhteistyökumppanuuksien takia. Armeijan polkupyöriä ei ollut huollossa huhtikuun jälkeen.

Sovania - vertaistoiminnan kehittäminen

Vuonna 2022 kehitettiin perinteisten työtehtävien rinnalle yhteisöllisyyttä ja osallisuutta lisäävää, kaikille kuntoutujille suunnattua ja kuntoutujien tavoitteiden mukaista vertaistoimintaa. Toiminnan ja tilojen suunnittelussa ja toteuttamisessa oli kuntoutujien lisäksi mukana kaksi työvalmentajaa, Paikka Auki työntekijä ja nuoriso- ja yhteisöohjauksen oppisopimusopiskelija. Lähtökohtana suunnittelulle oli kuntoutujien tarpeet, toiveet ja ideat. Suunnittelun tuloksena päädyttiin rakentamaan yhteinen kahvila, keittiö ja olohuone/monitoimitila. Paikka Auki työntekijä osallistui myös muihin Sovatek-säätiön työvalmennuksen toimialan vertaisvalmennuksen ja kehittäjäasiakastyön kehittämistehtäviin.

Sovania toimintaan halukkaista osallistujista koottiin sisustus-, remontti- ja tiedotusryhmät. Sovanian vertaistoiminnan myötä toteutettiin remontti sekä käynnistettiin Sovania-lehden julkaiseminen neljä kertaa vuodessa. Remontin ja lehden teon ohessa luotiin sääntöjä ja esiteltiin toimintaa Sovatek-säätiöllä, pidettiin pelipäiviä ja kädentaitoryhmää, tehtiin retkiä ja osallistuttiin erilaisiin aktiviteetteihin. Darts-harrastus ja kisailu levittäytyi ympäri taloa. Toimintaan osallistui 45 kuntoutujaa ja talvella 2023 toteutettavaan Sovanian Darts-iltaan ilmoittautui 20 osallistujaa. Sovanian toiminnassa, ylläpidossa, suunnittelussa, toteutuksessa ja toiminnan järjestelyissä oli aktiivisesti ja säännöllisesti mukana parisenkymmentä valmentautujaa. Järjestettyyn toimintaan ja tapahtumiin osallistui kymmenittäin valmentautujia ympäri Sorastajantien työvalmennuskeskusta.

Kelan ammatillisen kuntoutuksen palvelut; Nuorten Nuotti-valmennus ja Työllistymistä edistävä ammatillinen kuntoutus Teak

Vuosi 2022 oli Sovatek-säätiön ammatillisen kuntoutuksen palveluissa kiireistä aikaa ja täynnä muutoksia. Asiakkaita ohjautui palveluihin runsaasti ja yhä kauempaa Keski-Suomesta. Työryhmien kokoonpanoissa tapahtui muutoksia pitkin vuotta ja Nuotti- ja Teak-palveluihin tuli rekrytointien kautta yhteensä seitsemän uutta työntekijää vuoden aikana. Vuoden 2023 alussa

käynnistyneeseen ammatillisen kuntoutuspalveluksen palveluun koottiin moniammatillinen työryhmä ja työryhmään rekrytoitiin kuntoutuksen erityispätevyys omaava erikoislääkäri ja psykologi.

Nuotti valmennuksen aloitti vuoden aikana 52 henkilöä ja jaksoja päättyi 43. Vuonna 2023 18 asiakasta jatkoi edellisenä vuonna käynnistynyttä jaksoa. Valmentajat tapasivat Nuotti-nuoria aiempaa enemmän myös Jyväskylän seudun ulkopuolella. Nuottiin ohjautui edellisvuoden tapaan paljon nuoria, joilla on todettu neuropsykiatrisia häiriöitä. Suurin osa nuorista oli palveluun tullessaan työ- ja opiskeluelämän ulkopuolella. Opintoissa olevia asiakkaita oli sekä ammatillisesta koulutuksesta, että kolmannen asteen koulutuksesta. Muutaman nuoren kohdalla valmennus jouduttiin keskeyttämään akuutin päihdeongelman vuoksi. Päihdeongelmia ilmeni edellisvuotta enemmän.

Nuotti-valmentajat tekivät verkostotyötä sekä säätiön sisällä, että yhteistyökumppaneiden kanssa ja markkinoivat palvelua laaja-alaisesti. He osallistuivat aktiivisesti Sovatek-säätiön nuorten kanssa työskentelevien työntekijöiden yhteisiin tapaamisiin ja yhteisten tapahtumien järjestämiseen. Valmentajat tekivät verkostotyötä mm. Nuorten talon kanssa, järjestivät aamukahvitapahtuman Keski-Suomen alueella Nuotti-valmennusta tekeville ja osallistuivat Rekrymessuille Paviljongissa, jossa tapasivat alueen ammatillisten oppilaitosten edustajia sekä kävivät tutustumis- ja verkostoitumiskäynnillä Laukaan työllisyyspalveluissa. Markkinointiin panostettiin kesästä 2022 lähtien. Paperisia esitteitä jaettiin julkisiin tiloihin ja yhteistyökumppaneille. Somemarkkinointiin panostettiin ja Nuotti-valmennus sekä Sovatek-säätiö saivat paljon näkyvyyttä Facebookissa, Instagramissa ja TikTokissa.

Nuotti-valmentajia työskenteli palvelussa kaksi, koulutukseltaan toimintaterapeutti ja sosionomi/ yhteisöpedagogi. Toinen Nuotti-valmentaja suoritti vuoden aikana työkykykoordinaattorikoulutuksen ja viimeisteli myös sosiaalialan erityisasiantuntija Yamk-opintonsa. Lisäksi valmentajat osallistuivat mm. päihdeseminaariin ja Kelan järjestämiin tilaisuuksiin. Vuoden lopussa molemmat Nuotti-valmentajat siirtyivät käynnistämään Kelan ammatillista kuntoutuspalvelua, joka käynnistyi vuoden 2023 alussa. Kaksi uutta Nuotti-valmentajaa jatkoivat työskentelyä Nuotti-nuorten kanssa pienen siirtymä- ja sulkuajan jälkeen.

Työllistymistä edistävän ammatillisen kuntoutuksen Teak valmennuksen aloitti 112 asiakasta, joista edellisenä vuonna jatkopäätöksen saaneita oli 35. Palvelussa oli vuoden aikana yhteensä 147 asiakasta, joista palvelu keskeytyi 35 asiakkaalta. Palvelun keskeyttämisen syinä olivat työ- tai opiskelupaikan vastaanottaminen, työkokeilupaikan löytämättömyys tai muu syy. Osalle asiakkaista ammatillinen kuntoutus ei ollut oikea-aikainen palvelu ja heidät ohjattiin tarpeitaan paremmin vastaavien palveluiden piiriin. Suurin osa asiakkaista tuli palveluun työkokeilupäätöksellä, pieni osa asiakkaista tuli työkokeilu ja työhönvalmennuksen yhdistelmällä. Kela ohjasi palveluun hyvin heterogeenistä asiakaskuntaa ikänsä, koulutus- ja työhistoriansa, työ- ja toimintakykynsä sekä motivaationsa suhteen. Asiakaskunnassa korostuivat mielenterveyden häiriöt, neuropsykiatriset häiriöt sekä somaattiset sairaudet.

Teak-palvelu auditointiin Kelan toimesta kesäkuussa 2022. Auditoinnissa todettiin Sovatek-säätiön toteuttaman työllistymistä edistävän ammatillisen kuntoutuksen noudattaneen muutamia kuntoutusprosessiin ja dokumentaatioon liittyviä poikkeamia lukuun ottamatta tehtyä sopimusta, Kelan palvelukuvauksia sekä hyvää kuntoutuskäytäntöä. Kelan havaitsemat poikkeamat korjattiin ja palvelua kehitetään edelleen Kelan ehdotusten mukaisesti. Työllistymistä edistävän ammatillisen kuntoutuksen työryhmä vaihtui kokonaisuudessaan vuoden 2022 aikana ja työryhmä muutti kesällä uusiin toimitiloihin kansalaistoiminnan keskus Mataraan. Vuoden lopussa palvelussa työskenteli neljä työhönvalmentajaa, koulutukseltaan sosionomi, kasvatustieteiden maisteri/opettaja/opinto-ohjaaja, terveydenhoitaja ja työvalmentaja. Yksi työhönvalmentaja suoritti vuoden 2022 aikana työkykykoordinaattorikoulutuksen ja toinen viimeis-

teli opinto-ohjaajan opintonsa. Valmentajat osallistuivat palvelun edellyttämään täydennyskoulutukseen kuten ensiapukurssille ja Kelan järjestämiin tilaisuuksiin. Työhönvalmentajat tekivät verkostotyötä sekä säätiön sisällä että yhteistyökumppaneiden kanssa ja markkinoivat palvelua esim. Äänekosken rekrytapahtumassa.

Etsivätyö

Sovatek-säätiön etsivä nuorisotyö oli vuonna 2022 yhteydessä yhteensä 220 nuoreen, joista naisia 98 ja miehiä 122. Tiiviimpää yhteistyötä tehtiin 199 nuoren kanssa (naisia 87, miehiä 112.) Enemmistö nuorista ohjautui etsivään nuorisotyöhön päihdepalveluiden kautta (14,6%), toiseksi eniten terveystoimen kautta. (11,6%).

Sovatek-säätiöllä työskenteli vuoden lopussa neljä etsiväntyön ohjaajaa, koulutukseltaan sosionomi, sairaanhoitaja, lähihoitaja ja nuorisotoimen ohjaaja/työvalmentaja. Yksi etsivä aloitti vuoden aikana ratkaisukeskeisen lyhytterapian opinnot. Etsivät osallistuivat vuoden aikana täydennyskoulutuksiin kuten motivoiva haastattelu ja EA1 ensiapukurssi sekä erilaisiin tapahtumiin ja tilaisuuksiin kuten päihdepäivät ja AVI:n ja INTO:n järjestämät tapahtumat ja tilaisuudet.

Säätiön etsivät ovat mielenterveys- ja päihdetyön sekä ohjaus- ja työvalmennustyön osaamisella ja kokemuksella varustettu liikkuvan työn tiimi, joka suhtautuu ratkaisukeskeisesti ja mutkattomasti kaikkiin tilanteisiin. Pääpainopistealueena ovat rikostaustaiset ja päihteitä käyttävät nuoret. Tiimi tekee tiivistä yhteistyötä Sovatek-säätiön Päihdelääketieteen poliklinikan ja vieroitusosastojen, kaupungin päihdepalveluiden ja Rikosseuraamuslaitoksen.

Sovatek-säätiön etsivät työskentelevät osana Jyväskylän kaupungin etsivien suurta tiimiä, jossa on selkeä työnjako, rakenteet, toimintamallit sekä monipuolista osaamista. Vuosien yhdessä työskentelyn myötä on rakentunut luontevat toimintatavat ja työnjako. Sovatek-säätiön etsivät jalkautuvat eri palveluihin ja tietyille asuinalueille sovitusti. Näitä palveluita ovat edellä mainittujen lisäksi esimerkiksi Terveysneuvontapalvelu Visiitti, Palvelukeskus Hanska ja uusimpana Kankitien päiväkeskuksella jalkautuminen yhteistyössä Tukialus-hankkeen kanssa. Etsivät osallistuivat vuonna 2022 osallistuttiin myös Asunnottomien yöhön ja vuosittaisiin kutsuntoihin.

Nuorten valmennuspaja Buusti

Nuorten valmennuspaja Buustissa oli vuonna 2022 yhteensä 51 asiakasta. Asiakasmäärä lisääntyi vuoden kuluessa merkittävästi ja syyskuusta lähtien pajalla on ollut kerrallaan kirjoilla vähintään 30 asiakasta, joista useat ovat pajalla 3-4 päivää viikossa. Nuoret tarvitsevat monenlaista yksilöllistä tukea erilaisten asioiden hoitamisessa ja palveluissa asioimisessa. Erityisesti neuropsykologiset haasteet näyttäytyvät Buustin arjessa nuorten toiminnanohjauksessa ja sosiaalisissa suhteissa.

Vuonna 2022 avattiin yksilöllisiin tarpeisiin pohjautuen nuorille mahdollisuus aloittaa valmennus vapaaehtoistyön sopimuksella, joka mahdollistaa toimeentuloltaan statuksettomien tai muutoin erityisen haavoittuvassa asemassa olevien nuorten liittymisen toimintaan viivytyksettä. Vuoden 2022 aikana nuorten valmennuspajan toimintaa monipuolistettiin ja kehitettiin yhdessä nuorten kanssa. Toimintaan lisättiin monipuolisesti eri liikuntalajikokeiluita (koripallo, golf, lenkkeily, frisbeegolf, uinti, jalkapallo, kuntosali, keilaus, biljardi, jousiammunta, darts, minigolf), joiden tarkoituksena on ollut lisätä nuorten mahdollisuuksia löytää itselleen mieluista harrastus ja rohkaista kokeilemaan uutta. Nuoret ja ohjaajat toteuttivat kesäkuussa myös kolmen päivän Nuotta-valmennusreissun Kouvolan nuorisokeskus Anjalaan.

Buustin nuoret osallistuvat aktiivisesti toiminnan suunnitteluun ja olivat mukana haastatteluissa ja valitsemassa kesällä uutta ohjaajaa Buustiin. Nuorten toiveista aloitettiin myös joulukuussa 2022 iltatoiminta, joka perustuu vapaaehtoisuuteen. Buustin nuoret ovat olleet innokkaasti mukana Sovanian toiminnassa ja kehittämisessä. Heistä moni on jo suorittanut vertaisvalmentajakoulutuksen ja yhteistyössä nuorten kanssa on aloitettu nuorten oman vertaisvalmentajaohjelman suunnittelu.

Työpajatoiminnan Keski-Suomen koordinaatio

Vuonna 2022 Työpajakoordinaatiotyö jatkui osittaisten koronarajoitusten puitteissa. Keski-Suomen alueen koordinaattorina työskenteli Sovatek-säätiön työvalmennuksen kehittäjävalmentaja. Työpajavierailuja tehtiin Keski-Suomen alueen nuorisoavustusta saaville työpajoille. Lisäksi työpajatoimijoiden verkostoteams kokoontui kerran kuukaudessa, kesälomakautta lukuun ottamatta.

Työpajakoordinaattori oli järjestämässä ja osallistui sekä valtakunnallisiin että paikallisiin AVI:n ja Inton järjestämiin tilaisuuksiin ja koulutuksiin. Näitä olivat mm. #Into22 -tapahtuma, Nuori2022 valtakunnalliset Nuorisotyön päivät Jyväskylässä, Alueelliset Nuorisotyön päivät Tampereella, K-S Nuorisotyön päivät, Inton ja Kelan yhteistyöryhmän tapaamiset, Inton laatu-työ ja vertaisauditoijakoulutus, sekä LSSAVI:n ja Inton koordinaatiokokoukset ja -tapaamiset. Työpajakoordinaattori on seuraavien työryhmien jäsen: AVI:n K-S koordinaation työryhmä, Keski-Suomen Työpajayhdistys (kutsuttu sihteeri), Inton opinnollistamisen ja vertaisauditoinnin työryhmät ja Keski-Suomen elinikäisen oppimisen kehittämisryhmä. Lisäksi Työpajakoordinaattori toimii opinnollistamisen Paikkoasiantuntijana ja vierailevana luennoitsijana Gradian kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalveluiden erikoisammattitutkinto-opiskelijoille.

DigosaaVa- ESR hanke

DigosaaVa projekti on Jamkin hallinnoima ESR-projekti, jossa Sovatek-säätiö toimii osatoteuttajana työvalmennuksen toimialalla. Hanke käynnistyi 1.10.2021 ja se päättyy 31.8.2023. Hanke rahoitetaan REACT-EU:n ESR toimenpiteiden toimintalinja 9:n määrärahoista osana Euroopan Unionin Covid-19 pandemian toteuttamia toimia ja sen erityistavoite 12.3. on digitaalisten taitojen parantaminen. DigiosaaVa-hankkeella vastataan yhteiskunnan digiloikan aiheuttamiin haasteisiin pitkään työttömänä olleille nuorille ja aikuisille.

Vuonna 2022 DigiosaaVa-hankkeen toiminta Sovatek-säätiöllä käynnistyi pilottiryhmällä. Pilot-tiryhmään osallistui 4 Sovatek-säätiön valmentautujaa, jotka ovat suorittaneet Sovatek-säätiön vertaisvalmentaja-koulutuksen. Pilottiryhmä kokoontui 10 kertaa ja sen aikana hahmoteltiin tulevien DigiosaaVa-ryhmien aihealueita ja toimintatapoja. Vuoden 2022 aikana varsinaisia DigiosaaVa-ryhmiä oli pilottiryhmän lisäksi 3 ja niihin osallistui keskimäärin 3 osallistujaa. Ryhmien lisäksi järjestettiin myös kaikille työvalmennuksen asiakkaille avoimia Helppis-pajoja. Näitä pajoja oli vuoden aikana 4 ja niiden aiheet vaihtelivat työhausta hyvinvointiin. Vuoden viimeinen paja oli suosituin, siinä osallistujat pääsivät mm. kokeilemaan VR-laseja ja interaktiivista taikalattia. Helppis-pajoihin osallistui vuoden aikana n. 50 henkilöä. Asiakkaille tarkoitettujen ryhmä- ja pajatoimintojen lisäksi hanke järjesti webinaareja ja koulutuksia Sovatek-säätiön henkilöstölle ja muille hankkeeseen osallistujille. Näitä oli vuoden aikana 5 ja niihin osallistui keskimäärin 5 työntekijää / kerta. Koulutusten aiheet liikkuvat saavutettavuudesta ja osallisuuden edistämisestä digilaitteiden käyttöön ja hallintaan.

Valsku- Monitoimijuudessa kehitetty Valmentava Sosiaalinen Kuntoutus työelämästä syrjäytyneille hanke (ESR)

Valsku-hanke päättyi 31.12.2022. Valsku oli matalankynnyksen ryhmätoimintaa ja tarkoitettu kaikille Sovatek-säätiöllä työvalmennuksessa oleville kuntoutujille. Valskun ryhmiin voi osallistua myös vapaaehtoistyönsopimuksella, jolloin osallistujalla on mahdollisuus testata omaa toimintakykyä ilman sanktioiden pelkoa. Valskun toiminta perustui ammattilais- ja vertaisvalmennukseen, jota toteuttivat yksilövalmentaja, työvalmentaja, sekä kuntouttavassa työtoiminnassa

ja sosiaalihuoltolainalaisessa työtoiminnassa olleet vertaisvalmentajat. Valmennus oli yksilö-, ryhmä ja yhteisövalmennusta. Tavoitteena oli rakentaa jokaiselle henkilökohtainen työelämä/opintopolku ja auttaa osallistujia toteuttamaan omaa suunnitelmaa kohti työtä tai opinnoita. Toiminnan kohderyhmänä olivat päihde- ja mielenterveyskuntoutujat.

Toiminnan avulla kehitettiin malli, jonka avulla saadaan kaikkein heikoimmassa asemassa olevia henkilöitä kiinnitettyä toimintakykyä edistäviin ja ylläpitäviin toimintoihin. Vuoden 2022 aikana käyntikertoja tilastoitiin 1627, jotka koostuivat yksilö- ja ryhmäkäynneistä. Toiminnassa oli 60 eri henkilöä, joista 9 kuntouttavassa työtoiminnassa, 1 sosiaalihuoltolain mukaisessa työtoiminnassa ja 50 vapaaehtoistyön sopimuksella. Valsku-toiminta jatkuu hankkeen päättämisen jälkeen Sovatek-säätiön työvalmennuksen toimialan palveluna.

4. Järjestölähtöinen toiminta

Sovatek-säätiö on koko toimintahistoriansa ajan ollut sekä palvelujen tuottaja, että myös yleishyödyllinen toimija ja kolmannen sektorin järjestöjen yhteistyökumppani. Säätiön toimialan laajuuden takia myös järjestölähtöisen toiminnan verkostokumppanien määrä on laaja ja monipuolinen. Hyvinvointialueen valmistelussa Sovatek ja muut järjestöt toimivat aktiivisina vaikuttajina. Hyvinvointialueen strategiaan onkin kirjattu useita tavoitteita, joissa viitataan järjestöjen kanssa tehtävään yhteistyöhön ja kumppanuuteen. Toimitusjohtaja valittiin hyvinvointialueen ja järjestöjen väliaikaiseen asiantuntijatyöryhmään.

Järjestölähtöisen toiminnan keskeinen kehittämisalue vuoden 2022 aikana oli vertaistoiminnan kehittäminen kaikilla toimialoilla. Tätä varten on koottu laaja työryhmä, jossa on mukana edustus kaikilta toimialoilta ja eri hankkeista. Säätiöllä oli palkattuna neljä kokemusasiantuntijaa.

Pelituki ja Aluetuki

Pelihaittojen ja haitallisen internetin käytön ehkäisyn ja hoidon kehittämiseen (Pelituki) on toiminut STEAN avustuksella jo 10 vuotta. Pelituki tavoitti 5287 kohderyhmään kuuluvaa sotealan järjestö tai julkista asiantuntijaa, pelihaittojen riskiryhmään kuuluvaa ja heidän läheisiänsä.

Pelituen tavoitteina on: osaamisen kehittäminen peli- ja nettihaittojen tunnistamisessa, puheeksi otossa ja hoidossa, peli- ja nettihaittojen ehkäisyn toimintamallien kehittäminen, tuki peli- ja nettihaittojen tunnistamiseen ja avun hakemiseen, yhteistyön vahvistaminen peli- ja nettihaittojen ehkäisyssä ja hoidossa sekä kehittää käytäntöjä, jotka tukevat tutkimus- ja kokemustiedon, ehkäisyn ja hoidon sekä työntekijän ja asiakkaan näkökulmien yhdistämistä. Pelituen erityisenä tehtävänä on myös pitää esillä peli- ja nettihaittoja verkostoissa ja ryhmissä, joissa kehitetään yleisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimia tai mielenterveys- ja riippuvuuspalveluita. Lisäksi Pelituki tukee perheitä peli- ja nettihaittojen vähentämisessä.

Kaikkien kohderyhmien tavoittamisessa onnistuttiin hyvin. Ammattilaisten kohdalla määrälliset tavoitteet ylitettiin selvästi ja muiden kohderyhmien kohdallakin tavoitetaso saavutettiin. Toiminta oli vilkasta ja koulutuksessa, neuvonnassa ja materiaalien tuotannossa saavutettiin asetetut tavoitteet.

Aluetuki

Sovatek toteuttaa THL:n rahoittamaa ja koordinoimaa rahapeliongelmien hoidon ja tuen kehittämisen palvelua, Aluetukea, vuosina 2021-2023 Väli-Suomen yhdeksän maakunnan alueella. Aluetuki tukee kuntia ja tulevia hyvinvointialueita ongelmallisen pelaamisen palvelujen kehittämässä ja järjestää koulutusta rahapelaamisen puheeksiotosta sekä Rahapelaaminen hallintaan-menetelmäkoulutuksia.

Olohuone-hanke

Olohuone-hanke on Sovatek-säätiön hallinnoima hanke. Hanke on rahoitettu Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) tuella. Olohuone-hanke toimii Jyväskylän kaupungin palvelukeskus Hanskassa, joka on ensimmäinen aktiivi päihdekäyttäjille tarkoitettu kohtaamispaikka paikkakunnalla.

Asiakas ja käyntimäärät ovat kasvaneet koko hankeajan. Vuonna 2021, huolimatta koronarajoituksista, eri kävijöitä oli 240 ja vuonna 2022 328, joilla oli vuonna 2022 yhteensä 8724 käyntiä.

Hankkeen tavoitteen mukaisesti kohtaamispaikassa aktiivisesti päihteitä käyttävät henkilöt kokevat osallisuutensa kokemuksen lisääntyneen ja eriarvoisuuden kokemuksen vähentyneen hankkeen aikana. Olohuone -hankkeen asiakkaiden yleiskunto ja hyvinvointi paranee kohderyhmän henkilöiden oman kokemuksen mukaisesti sekä Olohuone -hankkeen työntekijöiden arvioiden perusteella. Kohderyhmän henkilöt pääsevät tarvitsemiinsa palveluihin, tarvittaessa kohtaamispaikan henkilöstön tukemana ja ohjaamana. Kohderyhmän palvelupolkujen kynnyksen madaltaminen yhdessä Jyväskylän kaupungin aikuissosiaalityön, Kelan, päihdepalvelujen, asumispalvelujen ja kohderyhmän muun verkoston kanssa.

Hanke sai jatkorahoituksen kohdennettuna toiminta-avustuksena vuosille 2023-2025. Siitä huolimatta, että avustus myönnettiin kohdennettuna, on päätös määräaikainen, johtuen mielen-terveys- ja päihdelainsäädännön uudistuksesta. Uudessa sosiaalihuoltolaissa on säädetty uusi päiväkeskuspalvelua koskeva pykälä, mikä velvoittaa hyvinvointialueet järjestämään matalankynnyksen palvelua päihtyneille anonyymisti. Uuden lain vaikutuksia Olohuonehankkeen ja Palvelukeskus Hanskan toimintaan tulee arvioida ja tarkentaa rooleja siten, että Sovatekin toiminta on jatkossakin Stea-avustuskelpoista toimintaa.

Tukialus-hanke

TUKIALUS on kynnyksetöntä etsivää ja jalkautuvaa sosiaalista huolenpitoa ja apua akuutissa hädässä oleville päihde- ja mielenterveysongelmallisille sekä asunnottomille nuorille aikuisille ja aikuisille, jotka eivät ole olemassa olevien palveluiden piirissä. Ammattilais-vertaistyöpari liikkuu Jyväskylässä kaduilla sekä julkisissa tiloissa. Kyse on syrjäytyneiden ihmisten inhimillisen kärsimyksen poistamisesta, toimintakyvyn, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Tukialus toimii katu ympäristössä aikaansa viettävien päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivien ihmisten elämän- ja arjenhallinnan tukemiseksi ja kiinnittämiseksi olemassa oleviin palveluihin.

Eri asiakkaita tavoitettiin arviolta 400 henkilöä ja kohtaamisia toteutui 1 281. Aikaisempiin vuosiin verrattuna kohtaamisten määrä on kasvanut ja uusia asiakkaita tavoitettiin toimintavuoden 2022 aikana 156. Tukialus toiminnan tunnettavuus ja asiakkaiden luottamus toimintaan lisääntyi kolmen aikaisemman toimintavuoden aikana.

Kaista

Vertaistoiminta Kaista (toimii kahdessa eri toimitilassa, Asema 78 yhteisössä ja MahkuRecords studiossa ja musiikin harjoittelutilassa) on vertaistukeen perustuva korvaushoidossa olevien ja muiden päihdekuntoutujien sekä rikosseuraamusasiakkaiden yhteisö ja kohtaamispaikka, jonka päätavoitteina päihdeettömyyden tukeminen, osallisuuden vahvistaminen, kuntoutumisen edistäminen ja mielekäs elämä vertaistuen, yhteisöllisen toiminnan ja virallisen päihdehoidon kanssa tehtävän yhteistyön avulla.

Kaistan toiminnoissa kävi 120 eri henkilöä. Kohtaamiskertoja toteutui 2 766. Kaistan kävijöiden määrä kasvoi hieman edelliseen vuoteen verrattuna. Korvaushoitopotilaiden määrä laski, mutta muiden päihdekuntoutujien määrä kasvoi selvästi edelliseen vuoteen verrattuna.

Musiikkitoiminta, liikuntaryhmät, sekä Avot -ryhmä lisäsivät muiden päihdekuntoutujien määrää. Muiden päihdekuntoutujien kuin korvaushoitoasiakkaiden liittyminen yhteiseen vertaistoi-
mintaan johti siihen, että osa korvaushoitoasiakkaista jäi pois Kaistan vertaistoinnasta. Osa heikommassa kunnossa olevista korvaushoitoasiakkaista siirtyi Palvelukeskus Hanskaan ja kuntoutumisessaan pidemmällä olevia siirtyi Sorastajantien Valsku toimintaan. Kaistasta on muodostumassa osalle kävijöistä kulkuväylä joko päihdeet salliviin kohtaamispaikkoihin tai selkeästi tavoitteellisempiin pidemmälle kuntoutuneille suunnattuihin palveluihin ja vertaistoi-
intaan.

5. Talous

Sovatek säätiön tilikauden 2022 taloudenpito palautui kahden edellisen covid-19 vuoden jäl-
keen normaaliin päiväjärjestykseen. Tilivuoden perustoiminta toteutui jokseenkin normaalivo-
lyymi- ja eurotasolla. Positiivisena uuspoikkeamana oli Kela-kuntoutuspalvelujen laajenemi-
nen, minkä liki kaksinkertaistuminen yhdessä muun lisääntyneen erillisrahoituksen myötä ker-
rytti Sovatekille 4 % vuosikasvulla kokonaistuottoa yhteensä 7 132 755 euroa.

Tilivuoden taloudellisena lopputulemana oli vajaan 92K tulositylijäämä, mikä oli n 8K edellis-
vuotta pienempi. Nettotulos jäi 1,7 %:iin, mikä luonnollisesti kertoo ei-voittoa tuottavasta toi-
mintaperiaatteesta. Päätoimialoista työvalmennus kerrytti tulosta merkittävimmin 14 % netto-
tuloksella päihdepalvelujen jäädessä puoleen siitä. Euromääräiset ylijäämät olivat 307K ja
260K, joilla kyettiin kattamaan projektitalouden 97K ja yleishallinnon 308K alijäämä. Kaiken
kaikkiaan tulosta voi kuitenkin pitää vähintäänkin tyydyttävänä.

Päihdelääketieteen ja työvalmennuksen peruspalvelut säilyivät jokseenkin ennallaan. Päihde-
palvelujen 3,7 MEUR tuotto kattoi edellisvuosien tavoin reilut puolet (53 %) kokonaistuotoista
ja oli euromääräisesti varsin tarkoin edellisvuoden tasolla (+ 5K). Työvalmennuksen kuntout-
tavan ja sosiaalihuollon työtoimintatuotto oli vajaat 50K edellisvuotta suurempi. Sitä vastoin
em. Kela-kuntoutus lisäsi työvalmennuksen tuottoa n. 200K eur, minkä siivittämänä toimialan
kokonaistuotto oli 1,4 MEUR, mikä oli n. 20 % kokonaistuottokertymästä.

Tilikaudella oli 15 erillisrahoitteista projekti- ja hankekohdetta, joista 10 joko edellytti omarahoi-
tusosuutta tai toteutui alijäämäisenä. Rahoituslähteinä olivat Aluehallintovirasto ja STM/Stea.
Toimintojen kokonaistuotto jatkui kasvu-uralla ollen 7 % edellisvuotta suurempi ja oli arvoltaan
työvalmennuksen tavoin 1,4 MEUR ja 20 % kokonaistuotoista.

Kaupallisen liiketoiminnan 6 %:n tuotto-osuus pysyi varsin tarkoin edellisvuoden 400K euron
tasolla. Kierrätyskaupan myyntiä lukuun ottamatta muu kaupallinen toiminta on arvonlisäverol-
lista liiketoimintaa. Sinällään mielenkiintoinen verottajan alv-velvoite koskee myös Kela-kun-
toutuspalvelua. Se huomioiden Sovatekin ”kaupallinen” liikevaihto olisi yli 700 000 euroa.

Kela-kuntouksen henkilöstölisäykset ja TES-palkankorotukset lisäsivät kokonaispalkkamenoja
n. 5 % ollen varsin tarkkaan 5 MEUR. Henkilöstömenojen osuus oli palveluorganisaatiolle tyy-
pillisesti ja perinteisesti n. ¾ kokonaismenoista. Palkanlaskennassa oli 128 eri henkilöä, joille
kertyi 103 henkilötyövuotta, mikä oli puolenkymmentä enemmän kuin edellisvuonna. Työter-
veyshuollosta vastasi Pihlajalinna Oy ja heidän raportin mukaan henkilöstölle kertyi sairaus-
poissaoloja 17,6 pv/työntekijä (10,4). Poissaolo-% oli 4,8 (2,9), mikä on hivenen suurempi kuin
EK:n yks. sos.terv.alan tilastokeskiarvo.

Henkilöstö- ja muut toimintakulut ylittivät n. 7 %:lla budjetoidun, mikä kuitenkin vastasi koko-
naistuottoarvion ylitystä. Toimitilavuokrat kasvoivat uusien toimintojen tilatarpeiden myötä n. 3
% ollen hieman reilut 820K euroa. Tilikauden päättyessä säätiöllä oli käytössä 4 958 neliötä 9

vuokraohteessa. Yksittäisistä menoeristä lääkeostojen pelätty kasvu jäi 2 %:iin. Kokonaisuudessaan lääke-, hoitotarvike-, laboratorio- ja ostetut lääkäripalvelumenot olivat n. 10K edellisvuotta pienemmät. ICT-palvelujen ulkoistaminen ja edellisvuoteen pääosin ajoittuneet atk-laitehankinnat toivat jo toisena vuonna peräkkäin n. 30 000 euron kokonaissäästön.

Päätyneellä tilikaudella ei yhtä pakettiautohankintaa lukuun ottamatta tehty tasekirjattuja investointeja. Poistovähennykset huomioiden keskeiset omaisuuserät säilyivät jokseenkin ennallaan. Säätiön reilun 200K nettovarallisuus muodostui rahoitusomaisuudesta ja lyhytaikaisista saamisista. Oma pääoma kattoi vajaat 20 % säätiön 1 773 685 euron tasearvosta.

Alkaneen tilikauden oleellinen taloudellinen haaste liittyy Keski-Suomen hyvinvointialueen palvelutoimintaa koskeviin kilpailutuksiin. Niiden tarjouspyyntöjä on odotettavissa jo ennen kesäkauden alkua.

	BUDJ. 2022	TP 2022	TOT-%	TP 2021	TP 2020
VARSAISEN TOIMINNAN TUOTOT	6 575 552	7 132 755,66	108 %	6 827 940	6 721 705
VARSAISEN TOIMINNAN KULUT					
HENKILÖSTÖKULUT	-4 700 543	-4974531,07	106 %	-4 761 500	-4 678 745
TOIMITILAVUOKRAT	-792 988	-822 895	104 %	-797 311	-844 510
MUUT KULUT	-997 351	-1 106 317	111 %	-1 080 157	-1 119 789
TOIMINTAKULUT YHTEENSÄ	-6 490 882	-6 903 744	106 %	-6 639 931	-6 643 044
POISTOT	-22 370	-22 029	98 %	-34 708	-39 337
KÄYTTÖTALOUDEN JÄÄMÄ (+/-)	62 300	206 983	332 %	154 262	39 323
RAHOITUSERÄT	-51 403	-52 864	103 %	-53 649	-53 590
VARAUSTEN MUUTOS	0	-62 922		962	-151 861
TUOTTOJÄÄMÄ	10 901	91 198		100 613	-166 129